

Česká zemědělská univerzita v Praze

Provozně ekonomická fakulta

Katedra ekonomických teorií

Diplomová práce

**Ekonomické důsledky sociálních problémů na
Ukrajíně**

Mariya Kosse

© 2019 ČZU v Praze

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Mariya Kosse

Podnikání a administrativa

Název práce

Ekonomické důsledky sociálních problémů na Ukrajině

Název anglicky

The Economic Impacts of Social Problems in Ukraine

Cíle práce

Cílem diplomové práce je vyjádřit ekonomické důsledky sociálních problémů na Ukrajině. Hlavním cílem práce je vyhodnocení aktuálního stavu vybraných makroekonomických ukazatelů. Dílčím cílem práce je charakterizovat ekonomické důsledky, způsobených konfliktem v Doněcké uhelné pánvi respektive Donbasu.

Metodika

Práce bude rozdělena do třech hlavních kapitol. První kapitola (teoretická) se bude věnovat výsledkům literární rešerše a charakteristice předpokladů stávající sociálně-ekonomické a politické situace na Ukrajině. Pro zpracování této kapitoly budou použity sekundární zdroje informace – především moderní periodika. Druhá kapitola (praktická) se bude zaměřena na analýzu ekonomických ukazatelů, které nejlépe charakterizují situaci na Ukrajině a umožňují následně provést syntézu poznatků o sociálních a ekonomických problémech země. K provedení analýzy bude použity sekundární zdroje (oficiální ekonomické statistiky). Třetí kapitola bude obsahovat výsledky praktické části práce a definovat, jaké konkrétní ekonomické dopady měly sociální problémy na Ukrajině. Zde budou zanalyzovány názory odborníků na stávající a budoucí sociálně-ekonomickou situaci v území. Primárním zdrojem informací poslouží strukturované rozhovory. V práci budou použity také metody dedukce, deskripce, analýzy aj.

Doporučený rozsah práce

60–80 stran

Klíčová slova

Ukrajina, ekonomická situace, krize, sociální problémy, sociálně-ekonomická situace, Donbas, ekonomické důsledky, konflikt, emigrace

Doporučené zdroje informací

HOLMAN, R. *Makroekonomie : středně pokročilý kurz*. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7179-861-3.

JUREČKA, V. *Makroekonomie*. Praha: Grada, 2013. ISBN 978-80-247-4386-8.

SHCHERBATENKO, Oleksiy. One foot out of the door: What is the real extent of migration from Ukraine? 112.International [online]. 2017. Dostupné z: <https://112.international/article/one-foot-out-of-the-door-what-is-the-real-extent-of-migration-from-ukraine-13364.html?type=amp>

UkrStat.gov.ua – Deržavna služba statistiky Ukrajiny [online]. Kiev: DeržStat Ukrajiny, 1998-2017. Dostupné z: <http://www.ukrstat.gov.ua>

WORLD BANK GROUP. Ukraine. World Bank [online]. The World Bank Group, 2018. Dostupné z: <http://www.worldbank.org/en/country/ukraine>

Předběžný termín obhajoby

2018/19 LS – PEF

Vedoucí práce

Mgr. Elizbar Rodonaia, Ph.D.

Garantující pracoviště

Katedra ekonomických teorií

Elektronicky schváleno dne 9. 11. 2018

doc. PhDr. Ing. Lucie Severová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 12. 11. 2018

Ing. Martin Pelikán, Ph.D.

Děkan

V Praze dne 25. 03. 2019

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že svou diplomovou práci "Ekonomické důsledky sociálních problémů na Ukrajině" jsem vypracovala samostatně pod vedením vedoucího diplomové práce a s použitím odborné literatury a dalších informačních zdrojů, které jsou citovány v práci a uvedeny v seznamu použitých zdrojů na konci práce. Jako autorka uvedené diplomové práce dále prohlašuji, že jsem v souvislosti s jejím vytvořením neporušila autorská práva třetích osob.

V Praze dne 28. března 2019

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu své práce panu Mgr. Elizbaru Rodonaia, Ph.D. za odbornou pomoc a užitečné připomínky, které jsem použila v rámci vypracování diplomové práce.

Ekonomické důsledky sociálních problémů na Ukrajině

Souhrn

Cílem diplomové práce je vyjádřit ekonomické důsledky sociálních problémů na Ukrajině. Hlavním cílem práce je vyhodnocení aktuálního stavu vybraných makroekonomických ukazatelů, a to v širším sociálním, politickém a demografickém kontextu. Dílčím cílem práce je charakterizovat ekonomické důsledky, způsobených konfliktem v Doněcké uhelné pánvi, respektive Donbasu. Diplomová práce je rozdělena do třech hlavních částí. Obsah první teoretické části se věnuje výsledkům studia odborné literatury a zdrojů, vztahujících k tématu práce. Druhá praktická část práce se na začátku zaměřuje na identifikaci a zhodnocení významu sociální problému v ukrajinské společnosti, a to za použití metody analýzy výsledků dosavadních sociologických průzkumů. Dále je ve vlastní práci zaměřeno na analýzu ekonomických ukazatelů, pro účely zhodnocení stávající ekonomickou situaci na Ukrajině a identifikaci ekonomické důsledky předchozích politických, ekonomických a sociálních událostí v území. Zvláštní pozornost je věnována konfliktu na Donbasu a jeho důsledkům. Třetí část práce zahrnuje výsledky praktické části práce a navrhuje přehled hlavních socio-ekonomických krizí na Ukrajině, vymezuje hlavní sociální problémy v území, vymezuje hlavní dopady konfliktu na Donbasu, nabízí vlastní názor na situaci na Ukrajině. Součástí je přehled názorů obyvatel Ukrajiny na možné cesty řešení stávající komplikované situace v území.

Klíčová slova: Ukrajina, ekonomická situace, krize, sociální problémy, sociálně-ekonomická situace, Donbas, ekonomické důsledky, konflikt, emigrace.

The Economic Impacts of Social Problems in Ukraine

Summary

The aim of this thesis is to express the economic consequences of social problems in Ukraine. The main objective of the thesis is to evaluate the current state of selected macroeconomic indicators in a broader social, political and demographic context. The partial aim of the thesis is to characterize the economic consequences caused by the conflict in the Donetsk coal basin, respectively the Donbas. The thesis is divided into three main parts. The content of the first theoretical part is devoted to the results of the study of professional literature and sources related to the topic of work. The second practical part of the thesis focuses on the identification and evaluation of the importance of the social problem in the Ukrainian society, using the method of analysis of the results of existing sociological surveys. Furthermore, the thesis focuses on the analysis of economic indicators, for the purpose of evaluating the current economic situation in Ukraine and identifying the economic consequences of previous political, economic and social events in the territory. Particular attention is paid to the conflict in the Donbas and its consequences. The third part includes the results of the practical part of the thesis and proposes an overview of the main socio-economic crises in Ukraine, defines the main social problems in the territory, defines the main impacts of the conflict in Donbas, offers its own opinion on the situation in Ukraine. It includes an overview of the views of the population of Ukraine on possible ways of solving the current complicated situation in the territory.

Keywords: Ukraine, economic situation, crisis, social problems, socio-economic situation, Donbas, economic consequences, conflict, emigration.

Obsah

1	Úvod	10
2	Cíl práce a metodika	11
2.1	Cíl práce.....	11
2.2	Metodika	11
3	Teoretická východiska	13
3.1	Základní ekonomické pojmy a ukazatele	13
3.2	Definování sociálních problémů	14
3.3	Charakteristika Ukrajiny	15
3.3.1	Geografická charakteristika Ukrajiny	15
3.3.2	Politický systém Ukrajiny. Vláda	17
3.4	Válečný konflikt na Donbasu.....	18
4	Vlastní práce	20
4.1	Identifikace a hodnocení sociálních problémů na Ukrajině	20
4.2	Sociálně-demografické problémy na Ukrajině	24
4.2.1	Vývoj počtu obyvatel	24
4.2.2	Migrace Ukrajinců do zahraničí.....	26
4.2.3	Vnitřní migrace – přestěhovalci z DLR, LLR a Krymu	27
4.2.4	Stárnutí populace a demografické zatížení systému sociální podpory	31
4.2.5	Vzdělávací systém na Ukrajině.....	32
4.2.6	Problematika jazyku.....	35
4.3	Sociálně-ekonomický vývoj Ukrajiny	36
4.3.1	Ukrajina v 90. leta.....	36
4.3.2	Ukrajina v novém tisícletí.....	41
4.3.3	Sociálně-ekonomický rozvoj regionů Ukrajiny	48
4.4	Sociálně-ekonomická situace na Donbasu	50
4.4.1	Rozvoj průmyslového centra na Donbasu v období Sovětského svazu.....	50
4.4.2	Ekonomické škody způsobené nepřátelskými událostmi z roku 2014	52
4.4.3	Donbas v moderní době	55
5	Shrnutí a výsledky	59
6	Závěr	62
7	Seznam použitých zdrojů	64
8	Přílohy	72

Seznam obrázků

Obr. 1: Ukrajina na mapě Evropy	16
Obr. 2: Mapa přestěhování v rámci Ukrajiny ke dni 7.6.2018	29
Obr. 3: Dynamika změn v přestěhování ke dni 7.6.2018 v porovnání s 5/2018.....	30
Obr. 4: Finanční podpora přestěhovalcům na Ukrajině, květen 2017/2018	31

Seznam tabulek

Tab. 1: Výsledky průzkumu skupiny Rating, červen 2018.....	21
Tab. 2: Zhodnocení předpokladů na Ukrajině	36
Tab. 3: Ekonomické ukazatele pro Ukrajinu v 90. leta.....	40
Tab. 4: Dynamika průměrných mezd na Ukrajině, UAH, %, 1991-2000	41
Tab. 5: Ekonomické ukazatele pro Ukrajinu v novém tisícletí.....	43
Tab. 6: Ekonomická odvětví Ukrajiny podle objemu produkce, %, 2013-2017	44
Tab. 7: Zaměstnanost v průmyslu a hutnictví na Ukrajině, 2010-2017.....	45
Tab. 8: Dynamika veřejného mínění ve vztahu k otázkám privatizace průmyslových podniků	46
Tab. 9: Dynamika průměrných mezd na Ukrajině, UAH, %, 2010-2018	47
Tab. 10: Růst výroby průmyslové produkce na Donbasu, %, 1959-1985	51
Tab. 11: Vymezení politických krizí, jejich sociálně-ekonomických východisek a dopadů na Ukrajině.....	59

Seznam grafů

Graf 1: Vývoj počtu obyvatel na Ukrajině, mil. lidí, 1990-2018.....	25
Graf 2: Vývoj HDP, b.c., mld. USD na Ukrajině, 1987-2000	39
Graf 3: Vývoj HDP, b.c., mld. USD na Ukrajině, 1987-2000	42
Graf 4: Vývoj ukazatele HDP na obyvatele ve vybraných regionech Ukrajiny, 2004-2013.. ..	48
Graf 5: Vývoj ukazatele HDP na obyvatele ve vybraných regionech Ukrajiny, 2012-2016... ..	49

1 Úvod

Ekonomické problémy nejsou jedinými obtížemi, kterým stát čelí. Další významnou oblast hrozeb představují sociální problémy, které jsou zároveň úzce propojeny s ekonomickou, politickou a demografickou situací. Sociální problémy se v různé míře vyskytují v každé zemi. Seznam aktuálních problémů se mění postupem času pod vlivem změn a určitých událostí v okolí okolností, v důsledku změn životní úrovně občanů, jejich postojů, hodnot a potřeb.

Obvykle lze všechny problémy rozdělit na: socioekonomické, sociodemografické, sociopsychologické a sociopolitické. Příkladem sociálních problémů jsou alkoholismus, drogová závislost, kriminalita, prostituce, extremismus, bezdomovectví, porušování práv dětí, potraty, opuštění dětí, konflikty vznikající z náboženských, národních, etnických důvodů, nerovnost mezi třídami obyvatel, nezaměstnanost, chudoba, nedostatečná mzda, vysoká úmrtnost, nízká porodnost, vysoký počet emigrovaných občanů, velké procento důchodců a starších občanů, korupce, inflace, omezení práv občanů, potlačování svobody projevu a pohybu, nízká úroveň vzdělání atd.

Diplomová práce se zaměřuje na sociální problémy na Ukrajině a jejich ekonomické důsledky. Aktuálním problémem na Ukrajině je konflikt na Donbasu, a také dlouhotrvající problémy vysokých cen, nízkých mezd a důchodů, nezaměstnanosti, emigrace. Všechny tyto problémy se projevují v ekonomické situaci země.

Ukrajina je zemí kontrastů, která má na jedné straně velký potenciál pro úspěšný rozvoj a na druhé straně má mnoho nedostatků a problémů, které vychází z minulých období nebo se objevují neočekávaně. V této práci je pojednáno o historických předpokladech dnešní sociálně-ekonomické situaci a moderních specifikách.

Vzhledem k tomu, že sociální problémy se týkají velkého počtu lidí, resp. celé společnosti, a mají významné ekonomické důsledky, je jejich analýza velmi důležitým procesem. Situace na Ukrajině je dnes velmi napjatá, proto téma práce je velmi aktuální. Odhalení hlavních problémů a jejich dopadů je nezbytným krokem v rámci řešení nepříznivých situací.

2 Cíl práce a metodika

Dále jsou definovány cíle a metody zpracování diplomové práce.

2.1 Cíl práce

Cílem diplomové práce je vyjádřit ekonomické důsledky sociálních problémů na Ukrajině. Hlavním cílem práce je vyhodnocení aktuálního stavu vybraných makroekonomických ukazatelů, a to v širším sociálním, politickém a demografickém kontextu. Dílčím cílem práce je charakterizovat ekonomické důsledky, způsobených konfliktem v Doněcké uhelné pánvi, respektive Donbasu.

2.2 Metodika

Diplomová práce je rozdělena do třech hlavních částí. Obsah první teoretické části se věnuje výsledkům studia odborné literatury a zdrojů, vztahujících k tématu práce. V této části je vytvořen stručný úvod k vlastní práci, jsou stručně popsány a vysvětleny pojmy ve vztahu k ekonomice země, k sociálním problémům apod. V této části je charakterizována vybraná země – Ukrajina, je zpracován přehled válečného konfliktu na Donbasu. Pro zpracování první části práce jsou použity sekundární data, získána především z ukrajinských, českých, ruských a jiných evropských knih a periodik. Cílem použití informací od autorů z různých zemí je navrhnout mnohostranný pohled na předpoklady stávající situace na Ukrajině.

Druhá praktická část práce se na začátku zaměřuje na identifikaci a zhodnocení významu sociálního problému v ukrajinské společnosti, a to za použití metody analýzy výsledků dosavadních sociologických průzkumů. Cílem bylo identifikovat nejvýznamnější sociální problémy z pohledu společnosti. To znamená, že určitý výčet sociálních problémů (seznam) by měl být nabídnout relevantnímu počtu respondentů k hodnocení. Je třeba zvolit si takový soubor respondentů, který by odpovídal struktuře celé společnosti a byl dostatečně rozsáhlým (např. nad 1000 osob). V rámci provedení této práce není možné oslovit tolik respondentů, a navíc podobné průzkumy se běžně provádí různými výzkumnými organizacemi. Výsledky těchto průzkumů jsou cennější, relevantnější a dostupnější, než výsledky průzkumu, který by byl proveden vlastními silami v rámci zpracování této práce. Vzhledem k tomu bylo rozhodnuto o využití sekundárních zdrojů informací namísto primárních. Stanoveným požadavkům na relevantnost zdroje

vyhovovaly zejména průzkumy sociologické skupiny Rating na Ukrajině, a také výsledky průzkumů dalších organizací, např. médií.

Dále je ve vlastní práci zaměřeno na analýzu ekonomických ukazatelů, které nejlépe charakterizují situaci na Ukrajině a umožňují následně provést syntézu poznatků o sociálních a ekonomických problémech země. K provedení analýzy jsou použity sekundární data z oficiálních ekonomických statistik (ukrajinských a světových). Cílem analýzy ekonomických ukazatelů je zhodnotit stávající ekonomickou situaci na Ukrajině a identifikovat ekonomické důsledky předchozích politických, ekonomických a sociálních událostí v území. Zvláštní pozornost je věnována konfliktu na Donbasu a jeho důsledkům.

Třetí část práce zahrnuje výsledky praktické části práce a navrhuje přehled hlavních socio-ekonomických krizí na Ukrajině, vymezuje hlavní sociální problémy v území, vymezuje hlavní dopady konfliktu na Donbasu, nabízí vlastní názor na situaci na Ukrajině. Součástí je přehled názorů obyvatel Ukrajiny na možné cesty řešení stávající komplikované situace v území.

V práci jsou použity metody dedukce, deskripce, popisné analýzy, analýzy dynamiky ekonomických ukazatelů, syntézy výsledků.

3 Teoretická východiska

Táto část práce se zaměřuje na teoretické základy práce a nastiňuje řešení problému.

3.1 Základní ekonomické pojmy a ukazatele

Ekonomika země je souborem procesů v různých oblastech činnosti zaměřených na zvyšování úrovně blahobytu celého státu a blahobytů občanů. Ekonomiku země (pokud jde o vývoj a životní úroveň občanů) je možné nejlépe charakterizovat dvěma hlavními ukazateli – objem HDP a HDP per capita (v přepočtu na 1 obyvatele).

V rámci hodnocení ekonomických jevů je třeba zohledňovat vztahy dalších ukazatelů – inflace, měnové kurzy, změna úrokových sazeb, spotřeba domácností, saldo zahraničního obchodu, ukazatel trhu práce (zaměstnanost, nezaměstnanost, poptávka a nabídka po pracovní síle apod.) a mnoho dalších.

Volba ekonomických, sociálních a politických reforem vládou země se do velké míry opírá o pochopení a zhodnocení ekonomických ukazatelů. Údaje ve vztahu k různým ekonomickým ukazatelům nabízí různé systémy národních účtů a také mezinárodní statistiky. Pro Ukrajinu jsou významné údaje UkrStatu (Statistický úřad Ukrajiny), údaje jednotlivých ministerství (např. Ministerstvo práce, Ministerstvo pro místní rozvoj atd.) a také mezinárodní statistiky (např. Světové národní banky).

Vyspělou zemí je taková země, která má rozvinuté jednotlivá ekonomická odvětví, vysoké HDP na obyvatele, vysoký hospodářský potenciál, efektivně řídí a využívá své zdroje, má vysokou úroveň společenského blahobytu atd.

Vedle čistě ekonomických přístupů k růstu existují další přístupy, zohledňují široký okruh sociálních, politických, kulturních a institucionálních faktorů, ovlivňujících ekonomickou situaci.¹

¹ JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., akt. vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2013. 352 s. ISBN 978-80-247-4386-8. s. 235.

3.2 Definování sociálních problémů

Sociální problémy (občas se používá pojem veřejné problémy) – problémy a situace, které přímo či nepřímo ovlivňují osobu, a z pohledu významného počtu členů komunity, jsou poměrně vážné problémy, které vyžadují společné úsilí o jejich překonání.²

Je třeba dávat pozor na to, že sociální problém není nenaplněním potřeb nebo zájmů jednotlivců, ale má výrazně širší působení a ovlivňuje větší skupiny jednotlivců anebo celou společnost. Winkler³ uvádí také, že sociální problém je pouze ten problém, kdy nenaplnění potřeb jedince není vinou tohoto jedince.

Pojem „sociální problém“ se objevil v západoevropské společnosti na počátku 19. století a byl původně používaný k označení jednoho konkrétního problému – nerovnoměrného rozdělení bohatství.⁴

Existují různé přístupy k odhalení a analýze sociologických problémů. Yasaveev⁵ například zmiňuje následující přístupy: sociální patologie, tradiční sociologické přístupy k sociálním otázkám (přístup sociálního narušení, funkcionalistický přístup), alternativní směry v sociologii sociálních problémů (objektivistické přístupy, konstrukční přístup).

Konkrétní seznam sociálních problémů se liší v různých obdobích a v různých společnostech, přičemž se jejich vnímání a reprezentace s časem mění.⁶

Obecně se jedná o následující sociální problémy: chudoba, nezaměstnanost, narušení rodinných vztahů, kriminalita, drogy, diskriminace národnostních a demografických menšin, nerovnost pohlaví, sociální nerovnost vyvolávající sociální konflikty, manipulace lidí masovými médii apod. Tento seznam není samozřejmě úplný. V různých situacích se dostávají do popředí jenom některé z uvedených problémů nebo vznikají zcela nové.

² ZHMUROV, V. *Velká encyklopedie psychiatrie*. 2012. cit. *Národní psychologická encyklopedie – Vocabulary. Sociální problém*. [online]. 2019. [cit. 2019-2-1]. Dostupné z WWW: <<https://vocabulary.ru/termin/socialnaja-problema.html#item-77898>>.

³ WINKLER, Jiří. *Sociální problémy moderní společnosti – příloha 1*. Nedatováno. Dostupné z WWW: <<https://is.muni.cz/osoba/1110#publikace>>.

⁴ YASAVEEV, I. Sociální problém v sociologickém lexikonu. *Sociologická realita*. Samara: AVSU, 2006, 6(1), ss. 101-117. Dostupné z WWW: <<https://corp.fom.ru/uploads/socreal/post-146.pdf>>. ISSN 2305-7327. s. 102.

⁵ Tamtéž.

⁶ BOJKO, O. Reprezentace sociálních problémů v ruských médiích 90. let. *Sociologie masových komunikací*. [online]. 2002. [cit. 2019-2-1]. Dostupné z WWW: <<http://ecsocman.hse.ru/data/312/877/1216/015.BOIKO.pdf>>.

Tématu sociálních problémů na Ukrajině se věnují například Centrum sociální a marketingových výzkumů Sociz, Sociologická skupina Rating, jednotlivá média a výzkumní ústavy jednotlivých regionů a měst.

3.3 Charakteristika Ukrajiny

V souvislosti s tématem práce je důležité uvést základní údaje o vybrané zemi - Ukrajině, prezentovat stručnou geografickou, demografickou, politickou a ekonomickou charakteristiku země.

3.3.1 Geografická charakteristika Ukrajiny

Ukrajina se nachází v centrálně-východní části Evropy. Je 2. největší zemí v Evropě.⁷

Podle oficiálních ukrajinských údajů je území Ukrajiny 603 549 km². Ukrajinské orgány však ignorují skutečnost, že se Krym v roce 2014 vrátil do Ruska a nyní nepatří k území Ukrajiny. Oblast Ukrajiny bez Krymu je 576 604 km². Ale tato data nejsou zcela pravdivá, protože Ukrajina nemá kontrolu nad územím Donecké lidové republiky (DLR) a Luganské lidové republiky (LLR). Deklarovaná oblast území DLR je 8 538,9 km², plocha LLR je 8 352,6 km². Plocha Ukrajiny bez Krymu, DLR a LLR je 559 713 km². Ukrajina, i v současné podobě, zůstává druhou největší evropskou zemí. Rovněž je třeba mít na paměti, že DLR a LLR nekontrolují všechna území, která jsou jimi vyhlášena, což dělá oblast řízenou Ukrajinou o něco větší než výše uvedená hodnota.

Správní rozdělení území

V Ústavě Ukrajiny je administrativní struktura Ukrajiny vymezena jako soustava 27 správních prvků: 24 oblastí, 2 měst republikového významu (Kyjev, Sevastopol) a Autonomní republiku Krym. V Ústavě jsou Krym, Doněcká a Luganská oblastí součástí území Ukrajiny.⁸

Na obr. 1 je tmavě-zelenou barvou označeno území Ukrajiny (včetně DLR a LLR) na mapě Evropy, světle-zelenou barvou je označeno území Krymu.

⁷ Největší evropskou zemí je Rusko – plocha evropské části Ruska (vč. území Krymu) je 3,986 mil. km², tj. cca 40 % území celé Evropy.

⁸ PREZIDENT UKRAJINY. Část, 9, článek 133. *Ústava Ukrajiny ve znění změn podle zákonů Ukrajiny*. [online]. 2018. [cit. 2018-10-01]. Dostupné z WWW: <<https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ix>>.

Obr. 1: Ukrajina na mapě Evropy

Zdroj: Největší země Evropy (podle plochy a obyvatelstva) v r. 2018. *TOPmira.com*. [online].23.9.2018. [cit. 2018-10-01]. Dostupné z WWW: <<http://topmira.com/goroda-strany/item/246-samye-bolshie-strany-europa>>.

V současné době jsou v systému administrativně-územní struktury Ukrajiny vymezeny následující úrovně:

1) První (regionální) úroveň:

- oblasti,
- autonomní republika,
- města se zvláštním statusem.

2) Druhá (základní) úroveň:

- kraje (rajony),
- města podřízené oblasti a města podřízené republice.

3) Třetí (primární) úroveň:

- města regionálního významu, z nichž mnohé jsou podřízeny městským radám měst regionálního významu,
- městské osídlení,
- osídlení,
- vesnice.

Městské části jsou územními jednotky, které netvoří vlastní vládu.⁹

Hlavním městem a největším městem Ukrajiny z hlediska počtu obyvatel je Kyjev, 7. největší město v Evropě (2 934 522 trvalých obyvatel). Na Ukrajině k 1. lednu 2017 bylo 460 měst, 885 městských osad a 28 377 vesnic.¹⁰ V období od roku 2001 do roku 2012 se počet měst s počtem milion a více obyvatel snížil z pěti (Kyjev, Charkov, Dnepropetrovsk, Oděsa, Doněck) na tři (Kyjev, Charkov, Oděsa). Nejvíce měst je umístěno ve Lvovské oblasti (44 měst), Doněcké a Luganské oblastech, tj. nyní v DLR a LLR (52 a 37 měst).¹¹

3.3.2 Politický systém Ukrajiny. Vláda

Ústava Ukrajiny byla přijata v roce 1996. Definiuje základní charakteristiky vládního systému v území. Ústava procházela několika změnami, které obvykle souvisely s příchodem k vládě nových prezidentů.

Ukrajina je zastupitelskou demokracií a poloprezidentskou republikou s nejvyšším orgánem – jednokomorovým Parlamentem (Nejvyšší Rada Ukrajiny).

Nynější vláda Ukrajiny se zformovala po událostech na Majdanu v roce 2014. Od poloviny února 2014 začalo růst napětí v centru Kyjeva, během 18.-19. února se situace prudce zhoršila, opět začal probíhat střet mezi policisty a opozicí. Prezident Janukovič se s opozicí domluvil na příměří a vyhlásil 20. února dnem celonárodního smutku. V tento den se uskutečnila masová akce v Kyjevě, během které zemřelo 53 lidí. Přívrženci Majdanu obvinili z krveprolití bezpečnostní složky, nicméně se objevovalo mnoho svědectví, že střílela opozice. 21. února Kyjev opustil Janukovič, vláda se v regionech měnila podle vlastní vůle. Kdy pořádkové jednotky opustily Majdan, opozice okamžitě obsadila vládu a začala kontrolovat Kyjev.¹²

⁹ RADA UKRAJINY. Regiony Ukrajiny a jejich složení. *Nejvyšší Rada Ukrajiny*. [online]. Archiv, nedatováno. [cit. 2018-10-1]. Dostupné z WWW: <<https://web.archive.org/web/20100716210539/http://gska2.rada.gov.ua/pls/z7502/a002>>.

¹⁰ Zahnuje autonomní republiku Krym (16 měst, 56 městských osad a 947 vesnic) a město se zvláštním postavením Sevastopol (2 města, 1 město a 29 vesnic). Bez nich je na Ukrajině 442 měst, 828 měst a 27 401 venkovských osad (od 1. ledna 2017).

¹¹ PARLAMENT UKRAJINY. Počet správně-územních jednotek podle krajů na Ukrajině k 1. lednu 2017. *Státní statistický výbor Ukrajiny*. [online]. Státní statistický výbor Ukrajiny, 2018. [cit. 2018-10-01]. Dostupné z WWW: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/ds/ator/ator2017_u.htm>.

¹² GAŠKOV, Igor a Andrej VESELOV. Na krvi a lži: jak se rodila nová ukrajinská vláda (video). *Sputnik*. [online]. 21.2.2018. [cit. 2018-10-11]. Dostupné z WWW: <<https://cz.sputniknews.com/svet/201802216833883-ukrajina-majdan-vlada-krev-lez/>>.

Dnes je prezidentem Ukrajiny Petr Poroshenko, premiér ministrem Vladimir Grojsman (od dubna 2016), předseda Rady Andrej Parubij (od dubna 2016).

V rámci zpracování vlastního řešení je věnována zvláštní pozornost dopadům konfliktu na Donbasu, proto je třeba nastínit tuto událost.

3.4 Válečný konflikt na Donbasu

Ozbrojený konflikt na východě Ukrajiny – boje v Doněcké a Luganské oblastech Ukrajiny, které začaly v dubnu 2014. Konflikt byl mezi ozbrojenými silami a dalšími vojenskými jednotkami Ukrajiny na jedné straně a povstaleckými formacemi (většinou příznivci samozvaných DLR a LLR – Doněcké a Luganské lidové republiky) – na straně druhé. Kromě pravidelných vojenských útvarů Ukrajiny se v boji proti příznivcům DPR a LPR účastní i dobrovolnická milice.

Ukrajina, Spojené státy a několik dalších států, jakož i NATO, Parlamentní shromáždění OBSE, Rada Evropy a Evropská unie obviňují Ruskou federaci ze zásahu do konfliktu: zejména použití pravidelných vojáků v boji opatření na straně povstalců, poskytování zbraní a finanční podpory. Ruské vedení soustavně odmítalo obvinění z účasti na nepřátelských akcích a dodávku zbraní povstalcům, přičemž uvádělo, že Rusko není stranou konfrontace.¹³

Dne 4. dubna byl na internetových stránkách prezidenta Ukrajiny vyhlášen text vyhlášky č. 405/2014 o zahájení protiteroristické operace na východní Ukrajině: „Povolit rozhodnutí Národní rady bezpečnosti a obrany Ukrajiny ze dne 13. dubna 2014, o naléhavých opatřeních k překonání teroristické hrozby a zachování územní celistvosti Ukrajiny.“ Vyhláška vstoupila v platnost v den zveřejnění¹⁴ (ve skutečnosti se však protiteroristická operace začala, dokonce i 8. dubna v Charkově).

Do konce dubna 2014 byla konfrontace mezi povstalcí a ukrajinskými bezpečnostními silami omezena na pravidelné střety, nájezdy a útoky na kontrolní stanoviště pomocí ručních zbraní. Postupně byla ukrajinská ozbrojená skupina posílena obrněnými vozidly, vrtulníky a palbou. Povstalci odpověděli na letecké útoky ohněm z

¹³ MID RF. Zpráva MIR RF o událostech na Donbasu. *MID RF*. [online]. 24.2.2014. [cit. 2018-10-11]. Dostupné z WWW: <http://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/73918>.

¹⁴ PREZIDENT UKRAJINY. Vyhláška č. 405/2014. *Zákony Rady Ukrajiny*. [online]. 4.4.2014. [cit. 2018-10-11]. Dostupné z WWW: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405/2014>>.

přenosných systémů protivzdušné obrany, sestřelili letadla a vrtulníky.¹⁵ Počátkem srpna 2014, síly ATO téměř vzaly Doněck a Lugansk v kruhu obklíčení. Ale v polovině srpna, po změně vedení v DPR a LPR, noví vůdci povstalců oznámili, že dostávají značné posily. V průběhu protiútoků, který začal, bylo obklopeno několik tisíc ukrajinských bezpečnostních úředníků. Začátkem září 2014 byla uzavřena dohoda o příměří, po níž intenzita nepřátelství poklesla, ale v některých oblastech pokračovaly střety a ostřelování.

Jak bylo uvedeno ve zprávě Úřadu Vrcholového komisaře OSN pro lidská práva ze dne 15. prosince 2014¹⁶, situace v konfliktní zóně na východě Ukrajiny byla charakterizována úplnou absencí práva a pořádku, pokračujícím násilím a bojem, za pomoci toku těžkých a moderních zbraní a pracovních sil přes hranice. To vše mělo přímý dopad na základní lidská práva, včetně bezpečnosti, svobody a blahobytu místního obyvatelstva.

Od poloviny ledna 2015 se v celé frontě obnovily aktivní nepřátelské akce, v důsledku čehož začátkem února 2015 dosáhly ozbrojené síly nových republik značného úspěchu. V průběhu nových jednání v Minsku ve dnech 11. – 12. února 2015 byla sjednána nová sada opatření pro realizaci dohody o příměří. Během čtyř let, které uplynuly od podpisu Minských dohod, však prakticky žádná z nich nebyly splněna. Ukrajina prohlašuje, že prioritou je, aby mezinárodní kontrola nad hranicemi mezi republikami a Ruskem byla klíčovou podmínkou pro návrat těchto území do ukrajinského státu.¹⁷

Podle OSN se obětí konfliktu na Ukrajině do r. 2017 stalo 35 081 lidí: 10 303 mrtvých (včetně civilistů, ukrajinských bezpečnostních úředníků, povstalců a 298 cestujících v letu MH17), 24 778 zraněných¹⁸. Od listopadu 2016 uprchlo 1,5 milionu lidí do jiných zemí.¹⁹

¹⁵ RBC. Ruské mrazy. Rychlé vítězství na Krymu se změnilo v dlouhou válku. *RBC*. [online]. 15.12.2014. [cit. 2018-10-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.rbc.ru/newspaper/2014/12/26/56bd476c9a7947299f72c509>>.

¹⁶ OSN. *Report on the human rights situation in Ukraine*. [online]. 15.12.2014. [cit. 2018-10-11]. Dostupné z WWW: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/OHCHR_eighth_report_on_Ukraine.pdf>.

¹⁷ KOMMERSANT. K problému na Donbasu přistupují mírové. *Kommersant*. [online]. 21.9.2017. [cit. 2018-10-15]. Dostupné z WWW: <https://www.kommersant.ru/doc/3416307?from=doc_vrez>.

¹⁸ UN. Statement of the high commissioner for human rights on cooperation and assistance to Ukraine in the field of human rights. *United Nations: Human Rights*. [online]. Geneva, 12.12.2016. [cit. 2018-10-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21015&LangID=E>>.

¹⁹ UVKPC. *Humanitární bulletin*. [online]. 1-30.9.2016, 13(1). [cit. 2018-10-15]. Dostupné z WWW: <https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/humanitarian_bulletin_issue_14_september_2016_ru.pdf>.

4 Vlastní práce

V této části je zaměřeno na vlastní řešení stanoveného problému – identifikovat a zanalyzovat sociální problémy na Ukrajině a jejich ekonomické důsledky. Podstatným je zhodnotit ekonomickou situaci za pomoci analýzy ekonomických ukazatelů, a to v širších souvislostech – v sociálním, politickém a demografickém kontextu.

4.1 Identifikace a hodnocení sociálních problémů na Ukrajině

Pro účely identifikace a hodnocení významu sociálních problémů na Ukrajině byly využity sekundární informace – výsledky průzkumů sociologické skupiny Rating, analytické zprávy časopisů *Korrespondent* a *Kongres Svit*. Je považováno, že tyto sekundární zdroje informací jsou relevantnější, než by mohly být primární informace, získané vlastními úsilí (např. není možné vlastními úsilí oslovit relevantní velký výběrový vzorec ukrajinské populace).

Podle verze časopisu *Korrespondent*²⁰ hlavními sociálními problémy jsou: kouření a alkoholismus, ekologická situace (znečištění), obchod s lidmi (export), nedostatečně vysoký rating vysokých škol, vysoká úmrtnost kvůli rakovině, vysoká úmrtnost a nižší průměrná délka života mužů, vysoký podíl nemocných na tuberkulózu, AIDS, vysoký podíl žen, rozhodujících o interrupci. Je patrné, že se časopis méně zaměřil na individuální potřeby a hodnoty jedinců, ale na problémy ve společnosti v širším kontextu, vč. zdravotnických, ekologických a demografických otázek.

Mezi sociální problémy ukrajinské společnosti, která podle názoru ukrajinské mládeže, jsou nejdůležitější: nezaměstnanost, rostoucí ceny, nízké mzdy, obecný pokles životní úrovně, rostoucí kriminalita, ochuzování obyvatelstva, drogová závislost, AIDS. Mezi problémy spojené se zajištěním zdravého životního stylu patří: stav životního prostředí, nízká úroveň zdravotní péče, zneužívání kouření, nedostatečné možnosti tělesné aktivity a sportu, alkoholismus, nízká informovanost o zdravém životním stylu. Mezi nejzávažnější trendy patří pokles prestiže všeobecného a odborného vzdělávání, zvýšení počtu mladých lidí, kteří začínají pracovat s nízkou úrovní vzdělání, aniž by si

²⁰ KORRESPONDENT. 10 problémů ukrajinské společnosti. *Časopis Korrespondent*. [online]. 23.4.2010. [cit. 2019-3-1]. Dostupné z WWW: <<http://zhzh.info/publ/9-1-0-2163>>.

přáli pokračovat ve studiu. Je zde vysoká míra nedobrovolné nezaměstnanosti. To naznačuje řadu problémů nejen ve vzdělávacím systému, ale i ve společnosti jako celku.²¹

V souvislosti s konfliktem na Donbasu se objevilo mnoho nových průzkumů, zohledňujících význam a dopady tohoto jevu ve společnosti. Následující tabulka prezentuje výsledky pravidelného výzkumu skupiny Rating, který se provádí na výběrovém vzorci cca 2,5 tisíc občanů Ukrajiny z různých regionů. V rámci výzkumu je respondentům položena otázka: „Které 3 problémy z níže uvedených jsou pro Ukrajinu nejdůležitější?“. V tabulce jsou uvedeny nejdůležitější problémy, které nejčastěji uváděli respondenti. V jednotlivých šetřeních se občas lišily seznam problémů: např. „zvýšení komunálních poplatků“ bylo zohledněno jen ve dvou z uvedených průzkumů.

Tab. 1: Výsledky průzkumu skupiny Rating, červen 2018

	9-10/2018	2/2018	7/2018	3/2018	5/2017	2-3/2016
Váleční konflikt na Východě Ukrajiny	57%	41%	64%	41%	54%	57%
Korupce a úplatkářství vlády	49%	40%	43%	40%	52%	45%
Absence práce, nezaměstnanost	22%	23%	30%	23%	26%	30%
Zvýšení cen na základní produkty, inflace	24%	27%	28%	27%	24%	24%
Nedostatečná úroveň sociální ochrany	...	10%	13%	10%	...	16%
Zvýšení komunálních poplatků	...	25%	...	25%
Absence možnosti získat kvalitní zdravotnickou péči / kvalita zdravotní péče	9%	20%	...	20%
Růst kriminality, nedostatečná bezpečnost v ulicích	9%	8%	...	8%	7%	7%
Nízká úroveň výroby	26%	11%	23%	11%	30%	27%
Politická nestabilita	16%	12%	15%	12%	17%	22%
Vztahy s Ruskem	11%	10%	11%	10%	10%	10%
Přítomnost Ruska na Krymu	8%	4%	7%	4%	7%	...
Status ruského jazyku	2%	2%	1%	2%	1%	...

Zdroj: SKUPINA RATING. Dynamika společensko-politických názorů. *Rating*. [online]. 2016-2019. [cit. 2019-3-1]. Dostupné z WWW:

<[http://ratinggroup.ua/ru/search/?query=ДИНАМИКА+ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ+ВЗГЛЯДОВ+В+УКРАИНЕ%3A+](http://ratinggroup.ua/ru/search/?query=ДИНАМИКА+ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ+ВЗГЛЯДОВ+В+УКРАИНЕ%3A+>)>.

V očích občanů zůstává nejvýznamnějším státním problémem válka na východě Ukrajiny (57 % v r. 2018), přičemž se význam hodnotí odlišně v rámci každého šetření:

²¹ KONGRES SVIT. Sociální problémy Ukrajiny. *Kongres Svit*. [online]. 2018. [cit. 2019-3-3]. Dostupné z WWW: <http://humanright.org.ua/blogs/socyalnie_problemi>.

např. v únoru 2018 a v březnu 2018 byla uvedena 41 % respondentů, v červenci 2018 – 64 %.

Objektivní důvody ke kolísání odpovědí v tak krátkém období nejsou, avšak je možné předpokládat, že je to podmíněno statistickou odchylkou nebo vlivem zintenzivnění působení médií.

Druhým důležitým problémem je úplatkářství a korupce – uvádí to zpravidla téměř polovina občanů.

Absence práce a nezaměstnanost je dalším problémem, jehož významnost je přibližně stejná jako u problému inflace a zvyšování cen. Obvykle tyto problémy uvádí cca třetina-čtvrtina občanů.

Problémy, spojené se vztahy s Ruskem, přítomností Ruska na Krymu a se statutem ruského jazyku jsou hodnoceny občany jako méně významné – cca do 10 % lidí.

Ze zkoumání výsledků z šesti průzkumů (2016-2018) je patrné, že se situace ve společnosti moc nemění a občané mají stejné názory na význam různých problémů.

Podle průzkumu Skupiny Rating je zastavení nepřátelských akcí na východě dominantní poptávkou občanů pro příštího prezidenta Ukrajiny (63 %). Posílení boje proti korupci očekává 49 % respondentů, oživení průmyslu – 40 %, vzestup sociálních standardů – 30 %.

Další průzkum skupiny Rating²² se zaměřoval na postoje společnosti vůči zavedení stanného práva v prosinci 2018 kvůli událostí na Azovském moři 25. listopadu 2018, kdy došlo k incidentu s vojenskými válečnými lodí Ruska a Ukrajiny.

58 % respondentů se domnívalo, že Rusko se dopustilo vojenského útoku proti Ukrajině během incidentu s válečnými loděmi Ukrajiny a Ruska v Azovském moři. 22 % respondentů uvedlo opačný názor, každý desátý respondent se nerozhodl.

Rozhodnutí o zavedení stanného práva po dobu 30 dnů v určitých oblastech zároveň podporovalo pouze třetina respondentů, nepodporovalo však 60 %. Rozhodnutí o stanném právu podporovala pouze polovina těch, kteří považují Rusko za agresora. Rozhodnutí bylo relativně více podporováno obyvateli západní (44 %) a centrální (39 %)

²² SKUPINA RATING. Hodnocení ohrožení a postojů vůči stannému právu na Ukrajině. *Rating*. [online]. 11.12.2018. [cit. 2019-3-1]. Dostupné z WWW: <http://ratinggroup.ua/ru/research/ukraine/ocenka_ugroz_i_otnoshenie_k_vvedeniyu_voennogo_polozheniya_v_ukraine.html>.

Ukrajiny, nejméně – na jihu (24 %) a na východě (14 %), také respondenti, kteří komunikují doma v ukrajinštině (45 %) než v ruštině (17 %); muži (38 %) o něco více než ženy (28 %).

Současně většina respondentů (69 %) pokládalo zavedení stanného práva za opožděné rozhodnutí a bylo přesvědčeno, že ho bylo nutné zavést v roce 2014 po anexi Krymu a zahájení bojů v Donbasu.

Téměř dvě třetiny respondentů přiznávají, že prezident Poroshenko chtěl na Ukrajině uložit stanné právo na 60 dní, aby odložil prezidentské volby.

Obecně lze říci, že 22 % respondentů hodnotí pravděpodobnost pozemní plné vojenské invaze Ruska do Ukrajiny jako vysokou, 29 % jako průměrnou, 17 % jako nízkou. Každý pátý občas se domnívá, že neexistuje žádná hrozba, každý desátý je nerozhodný. Nejvyšší hrozbu invaze vidí respondenti na západě a v centru země, níže – na jihu a na východě.

Je známo, že stanné právo bylo na Ukrajině rozhodnutím vlády uloženo, a to bez ohledu na názory občanů. Z výsledků průzkumů lze udělat závěr, že politici Ukrajiny ne vždy rozhodují v souladu s názory občanů. Dost velká část populace má odlišné názory na situaci a možnosti její řešení než vláda.

Skupina Rating se zaměřovala také na zkoumání toho, které z problémů mají nejvyšší osobní význam pro lidi. V rámci šetření položila respondentům otázku: „Které 3 problémy z níže uvedených jsou pro Vás osobně nejdůležitější?“. Z výsledků plynulo, že sociálně-ekonomické problémy jsou pro občany osobně významnější než problémy politického charakteru. Jsou to především nízké mzdy a důchody, zvyšování cen a zvyšování komunálních tarifů – první tři otázky, které se týkají nejméně 50 % Ukrajinců. Jedná se o nesporné problémy. Konflikt na východě uvádí u této otázky pouze 20 % lidí. Také Ukrajinci jsou znepokojeni nedostatkem kvalitních zdravotnických služeb (20 %), nezaměstnaností (20 %), nedostatečnou sociální ochranou (15 %). Mezi regiony nejsou žádné zvláštní rozdíly. Obecně platí, že 90 % Ukrajinců nazývá situaci v zemi kritickou nebo napjatou: 60 % - posuzuje situaci jako napjatou, 33 % - jako kritickou a dokonce výbušnou. Regionální rozdíly existují, ale nejsou zde významné.²³

²³ ANTIPOVIČ, Alexey, SKUPINA RATING cit. TUMANOV, Vadim. Sociální problémy se znepokojují Ukrajinci více než konflikt na Donbasu. *Gorod M.* [online]. 24.2.2018. [cit. 2019-3-3]. Dostupné z WWW: <http://www.gorod-m.zp.ua/ukraina/social_nye_problemy_ukraincev_perevesili_konflikt_na_donbasse_/>.

Ze zkoumání výsledků dosavadních šetření ukrajinské společnosti je možné vymezit několik významných sociálních problémů a následně zhodnotit jejich ekonomické důsledky. Jedná se o následující problémy:

- válečný konflikt na Donbasu,
- nízké mzdy a důchody,
- zvyšování cen na základní produkty a komunálních poplatků, inflace,
- nezaměstnanost (zejména nedobrovolná nezaměstnanost mládeže) nedostatečná sociální ochrana.

4.2 Sociálně-demografické problémy na Ukrajině

Populace Ukrajiny k 1. lednu 2018, podle Státního statistického výboru Ukrajiny činila 42 216 766 trvalých obyvatel (bez Krymu, ale včetně obyvatel DLR a LLR).²⁴ Podle neoficiálních statistik (beze Krymu, DLR a LLR) počet obyvatel na Ukrajině je méně 38 milionů lidí.²⁵ V Krymu bydlí cca 2 mil. lidí, v DLR – 2,43 mil. lidí, v LLR – 1,57 mil. lidí, tj. celkem na Donbasu je cca 4 mil. lidí.

4.2.1 Vývoj počtu obyvatel

Počet obyvatel stále klesá. Pro porovnání v roce 2001 podle posledního oficiálního šetření obyvatel Ukrajiny bydlelo 48 457 tisíc lidí²⁶, tj. cca o 6 mil. lidí více. Podle průměrné prognózy OSN v roce 2050 bude na Ukrajině bydlet cca 36 mil. lidí, v roce 2100 – 28 mil. lidí, podle pesimistické varianty – 32 mil. v roce 2050 a 17 mil. lidí v roce 2100.²⁷

²⁴ PARLAMENT UKRAJINY Population (by estimate) as of January 1, 2018. Average annual opulations in 2017. *Státní statistický výbor Ukrajiny*. [online]. Státní statistický výbor Ukrajiny, 2018. [cit. 2018-10-01]. Dostupné z WWW: <http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/ds/kn/kn_e/kn1217_e.html>.

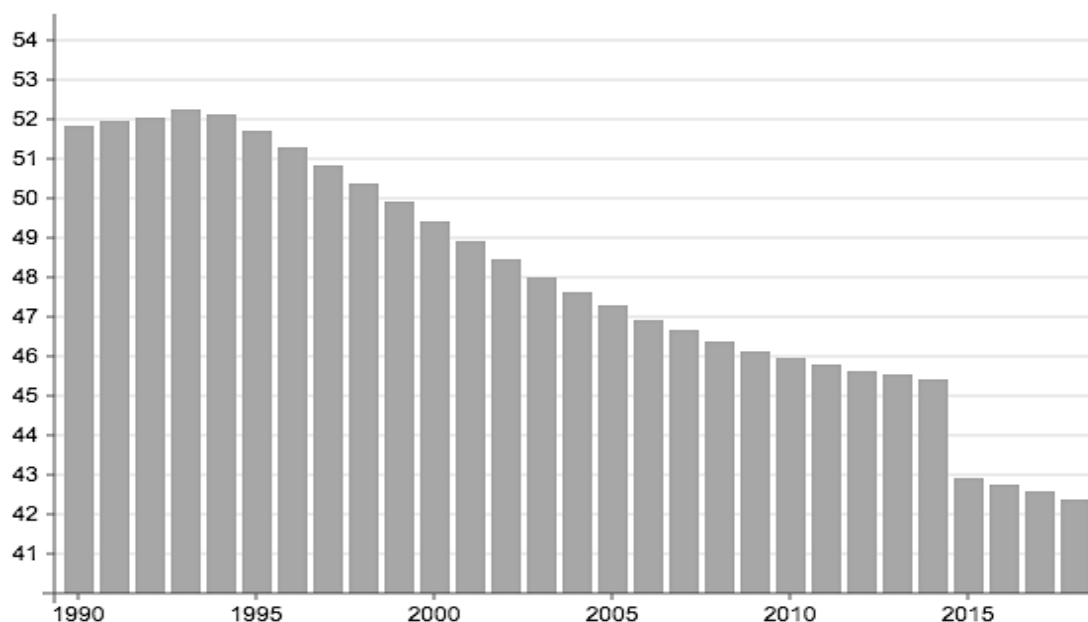
²⁵ SEGODNYA.UA. Obyvatelstvo Ukrajiny klesa – Gosstat. *Segodnya.ua*. [online]. ČAO Segodnya Multimedia, 18.8.2018. [cit. 2018-10-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.segodnya.ua/ukraine/naselenie-ukrainy-sokrashchaetsya-gosstat-1163778.html>>.

²⁶ STÁTNÍ STATISTICKÝ VÝBOR UKRAJINY. Počet a složení obyvatelstva Ukrajiny podle Všeukrajinského šetření obyvatel 2001. *Všeukrajinské šetření obyvatelstva 2001*. [online]. Státní statistický výbor Ukrajiny, 2003-2004. [cit. 2018-10-12]. Dostupné z WWW: <<http://2001.ukrcensus.gov.ua/rus/results/general/estimated/>>.

²⁷ UNITED NATIONS. Demographic Profiles: Ukraine. *Population Division, World Population Prospects 2017*. [online]. 2017. [cit. 2018-10-12]. Dostupné z WWW: <<https://population.un.org/wpp/Graphs/DemographicProfiles/>>.

Vývoj počtu obyvatel na Ukrajině je znázorněn prostřednictvím následujícího grafu č. 1. Na grafu je vidět významný pokles počtu obyvatel v r. 2015, spojený s anexí Krymu. Určení přesného počtu obyvatel DLR a LLR se také v té době bylo obtížné.

Graf 1: Vývoj počtu obyvatel na Ukrajině, mil. lidí, 1990-2018

Zdroj: MINFIN. Obyvatelstvo Ukrajiny. *MinFin*. [online]. Ministerstvo financí Ukrajiny, 2018. [cit. 2018-10-11]. Dostupné z WWW: <<https://index.minfin.com.ua/reference/people/>>.

Podle Státního statistického výboru každý rok na Ukrajině umírá o jeden a půl krát více lidí, než se narodí. Například na konci roku 2016 se na Ukrajině narodilo 397 tisíc dětí a zemřelo 584 tisíc lidí. Před rokem podobná statistika ukázala, že 412 tisíc narodilo se proti 595 tisíc zemřelých.²⁸

U této otázky jsou demografové jednohlasní: situace s mortalitou na Ukrajině je katastrofální a je typická pro země s nízkým stupněm rozvoje. To potvrzují i mezinárodní ratingy. V seznamu zemí světa, pokud jde o úmrtnost, je Ukrajina vždy v TOP-5 zemí s nejvyšší úmrtností. Pro srovnání: lídrem ratingu je Lesotho – úmrtnost 15 lidí na tisíc obyvatel, na Ukrajině tyto čísla se pohybují od 14,7 do 14,9. Světový průměr je 8,6 úmrtí na tisíc obyvatel.²⁹

Na vývoj počtu obyvatel na Ukrajině působí také vysoká emigrace.

²⁸ MICHKOVSKAIA, Natalia, KP. Proč je Ukrajina na hranici demografické krize. *Komsomolska pravda*. [online]. 5.7.2018. [cit. 2018-10-12]. Dostupné z WWW: <<https://kp.ua/life/612000-pochemu-ukrayna-okazalas-na-hrany-demohrafycheskoi-katastrofy>>.

²⁹ Tamtéž.

4.2.2 Migrace Ukrajinců do zahraničí

Problematika snížení počtu obyvatel je velmi ostrou otázkou pro Ukrajinu. Jedním z faktorů snížení počtu obyvatel je migrace – Ukrajinci stále více zajímají o migraci do jiných zemí za účelem studia, práce, manželství atd. Zhoršení ekonomické a politické situace v území způsobuje vycestování do zahraničí pro „lepší život“. Faktor migrace je těžko a velmi nepřesně zachycován v oficiálních statistikách. Mnoho lidí, kteří skutečně bydlí v zahraničí zůstávají být počítány jako trvale obyvatelé Ukrajiny.

Údaje sociologických ústavů o migraci se výrazně liší, a to až do výše několika milionů lidí. Poslední oficiální šetření obyvatel na Ukrajině proběhlo v roce 2001. Od té doby vláda neiniciovala žádné demografické šetření. Existuje názor, že data ani nechtějí sbírat, protože se ukáže pravda, kolik Ukrajinců ze země opravdu odjelo. Pokud lidé jedou do zahraničí za účelem dlouhodobého pobytu, je pravděpodobně, že nejsou spokojeni s životem v rodné zemi. Oficiální statistiky, potvrzující fakt velké migrace, budou svědčit o tom, že stávající vláda není schopná zvýšit úroveň života svých občanů.

Podle údajů ukrajinských organizací za leden až září 2017 žije na Ukrajině 17,9 milionu lidí ekonomicky aktivní populace ve věku od 15 do 70 let. Z nich je ekonomicky aktivní obyvatelstvo v produktivním věku 17,2 milionu lidí a pracující obyvatelstvo v produktivním věku je 15,5 milionu lidí. Nicméně, statistiky OSN o Ukrajině pro rok 2017 ukazují, že Ukrajinců ve věku od 20 do 59 let, tj. stejné populace v produktivním věku, je 25,2 milionu lidí. Shromážděním ukrajinských a mezinárodních údajů je možné zjistit, že na Ukrajině pracuje 15,5 milionu lidí v produktivním věku, zatímco 25,2 milionu lidí by mohlo pracovat. Je tedy rozdíl ve výši 10 mil. lidí, kteří opustili zemi a již zde nepracují.³⁰

Ředitel Ukrajinského institutu transformace Oleg Soskin uvádí, že z 10 milionů Ukrajinců, kteří se nachází mimo Ukrajinu, zhruba 4 miliony lidí během posledních 6 let opustilo zemi za účelem trvalého nebo přechodného bydlení. 6 milionů lidí je těch, kteří jsou v nejistém stavu: nelegální pracovní migranti, studenti, ti, kteří nejsou stoprocentně jistí, že opustí zemi na dlouho.³¹

³⁰ NEWSONE, GONCHARENKO, Anna. Velké přestěhování Ukrajinců: kam a proč odjezdí Ukrajinci z Ukrajiny. [online]. NewsOne.ua, 1.2.2018. [cit. 2018-10-01]. Dostupné z WWW: <<https://newsonline.ua/vazhno/velikoe-pereselenie-naroda-kuda-i-pochemu-uezzhajut-ukraintsy-iz-ukrainy.html>>.

³¹ Tamtéž.

Kromě skutečnosti, že je obtížné vypočítat počet migrantů, není snadné určit počet migračních vln, které Ukrajina zažila a zažívá. Politolog Viktor Nebozhenko říká, že nyní probíhá druhá vlna. V první vlně Ukrajinci s kvalifikací odjížděli ke svým příbuzným ve vyspělých zemích. Nyní ve druhé vlně, Ukrajinci již přestali pracovat pro nejvyspělejší země, ale pro ty, odkud se jejich vlastní pracovní síla přesunula do rozvinutých zemí. Například Poláci jedou do Spojeného království, Ukrajinci jedou do Polska. Nejméně výhodné postavení v tom má Ukrajina, protože do ní nikdo nevstoupí z Polska a Velké Británie. Podle Nebozhenko třetí vlna bude, když zemi začnou opouštět mladí lidé bez povolání. Podle odborníka to se stane za pár let. Vlna bude nejsilnější, chlapi a dívky budou odjíždět bezprostředně po škole, nečeká nic a nezapočítávají se na nic.³² To, že se počet zahraničních studentů a mladých pracujících migrantů v Evropě stále zvyšuje, lze tvrdit, že se tato vlna již běží.

Jediným pozitivním dopadem pracovní migrace Ukrajinců je situace, která je charakteristická pro Západní Ukrajinu: lidé z této části země odjezdí za práci do Evropy, vracejí se zpět domu nebo pravidelně navštěvují domov a utrácení vydělané peníze na Ukrajině. To znamená, že se tady utváří tok peněz ze zahraničí do ukrajinské ekonomiky. Tato situace je velmi typickou pro západní Ukrajinci, kteří pouštějí do práce v zahraničí právě za účelem přivydělat a vložit peníze do domácích potřeb, například rekonstrukce nebo koupě domu na Ukrajině, finančně podpořit rodiče apod.

Na rostoucí migraci se zvyšují příjmy ukrajinských úřadů, vydávajících cestovní pasy, víza a různé dokumenty, související s potřebou vycestovat do zahraničí.

4.2.3 Vnitřní migrace – přestěhovalci z DLR, LLR a Krymu

Přestěhovalci jsou nazýváni občané Ukrajiny, kteří byli vynuceni stěhovat z obydlených míst, které jsou dnes nekontrolovány vládou Kyjeva (Doněcká a Luganská lidové republiky, Krym), a to do jiných ukrajinských regionů, které jsou kontrolovány kyjevskou vládou.

Podle ministerstva sociální politiky, ze dne 11. června na Ukrajině 1 509 tisíc 938 vysídlených osob nebo 1 milion 234 tisíc 904 rodin z Donbassu a Krymu.

³² NEBOZHENKO, Viktor, ZADOROZHNYI, Mikhail, ODNA RODINA. Emigrace v sbvodní Ukrajině má ohrožující charakter. *Komitet*. [online]. 2018. [cit. 2018-10-01]. Dostupné z WWW: <<http://komitet.net.ua/article/175557/>>.

Počet přistěhovalců neustále roste. Počátkem června 2018 bylo v zemi registrováno 1 milion 509 tisíc 938 přistěhovalců. Dynamiku změn migrace obyvatelstva z území dočasně nekontrolovaných ukrajinskými úřady v dubnu 2018 na základě údajů Ministerstva sociální politiky Ukrajiny sledovala redakce periodika Slovo i Dilo.³³

Stejně jako předtím lidé převážně stěhují z nekontrolované části Doněckého a Luganského regionu a usazují na území ovládaném Ukrajinou. Většina vnitřních migrantů se usadila v Doněcké oblasti – 551 458 lidí a v Luganské oblasti – 293 542 lidí. Třetí místo, pokud jde o počet přistěhovalců je obsazeno Kyjevem, kde žije 163 132 přestěhovalců, 64 514 lidí se usadilo v Kyjevské oblasti. Dále, podle „populárnosti“ přijde Kharkovská oblast, kde žije 126 536 přestěhovalců. Nejméně ze všech migrantů je v Chernivecké oblasti (2 469 osob) a na Volyni (2 924 osob).

Mapa rozložení přestěhovalců s okupovaných regionů je uvedena na obr. 2. Šedou barvou jsou označeny dočasně okupované regiony na území Ukrajiny. Červenou barvou jsou označeny části Luganské a Doněcké oblastí, které jsou kontrolovaný Kyjevem, v nichž je nejvíce přestěhovalců. Překlad nadpisů na mapě je uveden v poznámce pod obrázkem.

³³ SLOVO I DILO. Kam stěhují přestěhovalci na Ukrajině. *Doněcké noviny*. [online]. Doněcké noviny, 7.5.2018. [cit. 2018-10-1]. Dostupné z WWW: <<https://dnews.dn.ua/news/679650>>.

Обр. 2: Mapa přestěhování v rámci Ukrajiny ke dni 7.6.2018

Poznámka: překlad nadpisů: „rozdělení počtu vnitřně přemístěných osob z okupovaného Donbasu a Krymu podle oblastí“. „1 509 938 – celkový počet vnitřně přemístěných osob z okupovaných regionů na Ukrajině“.

Zdroj: SLOVO I DILO. Kam stěhují přestěhovalci na Ukrajině. *Doněcké noviny*. [online]. Doněcké noviny, 7.5.2018. [cit. 2018-10-1]. Dostupné z WWW: <<https://dnews.dn.ua/news/679650>>.

Srovnáním a hodnocením dynamiky migrace v regionech od počátku května do začátku června se počet přistěhovalců v regionech Doněcka, Luganska a Charkova výrazně zvýšil. Dalších 12 regionů přidalo více lidí z Donbasu, zejména v centrální a jižní části Ukrajiny. Nikdo nepřijel do Rovenské oblasti. Přistěhovalci z 8 regionů odešli – především ze Lvova a Oděsy. Celkově se v červnu počet registrovaných přistěhovalců na Ukrajině zvýšil o téměř 8 tisíc lidí.

Mapa změn v počtu přestěhovalců podle oblastí je uvedena na obrázku 3. Modrou barvou na mapě jsou označeny oblasti se zvýšením počtu registrovaných vnitřně přemístěných osob (VPO), růžovou – oblasti se snížením počtu registrovaných VPO. Je třeba brát v úvahu, že se ve statistice dá zachytit pouze registrované osoby. Pravděpodobně, že počet neregistrovaných migrantů je také vysoký.

Обр. 3: Dynamika změn v přestěhování ke dni 7.6.2018 v porovnání s 5/2018

Poznámka: překlad nadpisů: „v porovnání s květnem 2018“, „Dynamika změny počtu registrovaných VPO (vnitřně přemístěných osob) z oкупovaného Donbasu a Krymu podle oblastí, údaje ke dni 7.6.2018“. „V červnu 2018 se počet registrovaných na území Ukrajiny VPO zvýšil o 7 919 lidí“.

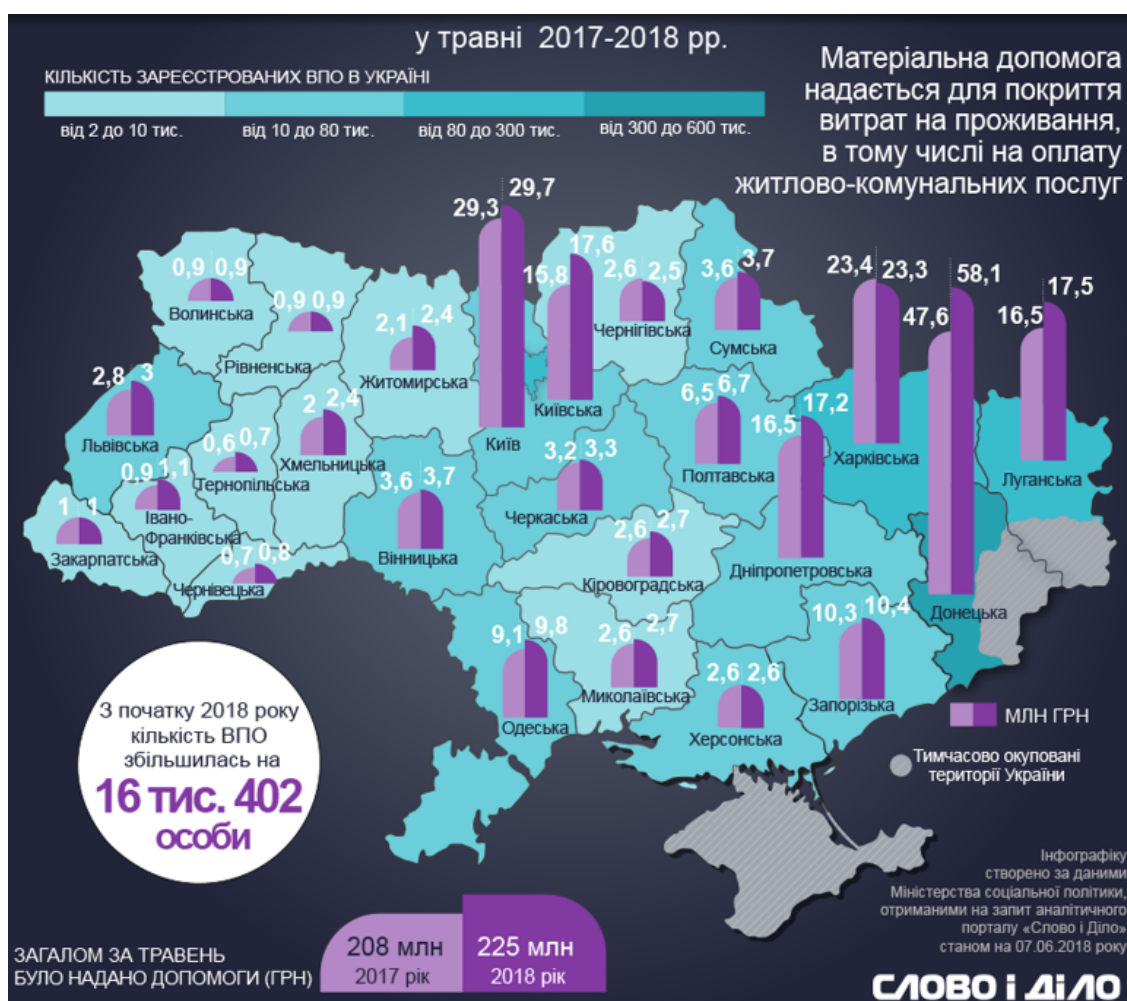
Zdroj: SLOVO I DILO. Kam stěhují přestěhovalci na Ukrajině. *Doněcké noviny*. [online]. Doněcké noviny, 7.5.2018. [cit. 2018-10-1]. Dostupné z WWW: <<https://dnews.dn.ua/news/679650>>.

VPO jsou kategorií osob, kteří mají nárok na státní sociální podporu. Rostoucí počet VPO zvyšuje tlak na systém sociální podpory země.

Pokud jde o platbu cílené pomoci přistěhovalcům, včetně platby na bydlení a komunální služby, celkem ke květnu 2017 pomoc byla poskytnuta ve výši 208 milionů hřiven, a za neúplné 2018, vysídleným osobám bylo již zaplacených 225 milionů hřiven.

Na mapě na obrázku 4 je uvedeno rozdělení výplat VPO podle regionů na Ukrajině. Tmavší barvou jsou označeny oblasti s většími výplaty. Sloupce na každé oblasti znázorňují změnu výplat 2017/2018.

Обр. 4: Finanční podpora přestěhovalcům na Ukrajině, květen 2017/2018

Zdroj: SLOVO I DILO. Kam stěhují přestěhovalci na Ukrajině. *Doněcké noviny*. [online]. Doněcké noviny, 7.5.2018. [cit. 2018-10-1]. Dostupné z WWW: <<https://dnews.dn.ua/news/679650>>.

4.2.4 Stárnutí populace a demografické zatížení systému sociální podpory

Kromě migrace je třeba zmínit další častý demografický problém – stárnutí populace a demografické přetížení země z důvodu rostoucího tlaku na státní systém sociální podpory. Zvýšené výdaje z rozpočtu Ukrajiny v důsledku konfliktu na Donbasu zvyšují tlak na sociální rozpočet a zdanění obyvatel.

Koeficient demografického zatížení území, který je vypočítán jako procentuální podíl závislé nebo nepracující části populace (ve věku méně než 15 let a více než 65 let) k pracující nebo produktivní části populace (ve věku 15-65 let), činí pro Ukrajinu

41,2 %. Hodnota 41,2 % je poměrně nízká (je to dobře).³⁴ Ukazuje se, že počet práceschopných obyvatel tvoří více než dvojnásobek velikosti populace v neproduktivním věku. Takový podíl vytváří relativně nízkou sociální zátěž pro společnost, spočívající ve finančních nákladech na sociální politiku země. Při zvětšení tohoto koeficientu by se měly zvýšit náklady na výstavbu vzdělávacích a zdravotnických zařízení, sociální podporu, důchody atd.

Přes nízký koeficient demografického zatížení je na Ukrajině přítomný problém chronického nedostatku peněz v rozpočtu na systém sociální podpory. Podle odhadů OSN 586 tisíc lidí žijících v konfliktní zóně na Ukrajině nedostává důchod a sociální dávky.³⁵

4.2.5 Vzdělávací systém na Ukrajině

Systém vysokoškolského vzdělávání nemůže existovat sám o sobě. Musí splňovat potřeby ekonomiky a moderního trhu práce, jinak není možný ekonomický růst a vývoj státu.

Současný vzdělávací systém Ukrajiny je často odborníky hodnocen negativně. Dědictví Sovětského svazu, které tvořily velké kvalitní vzdělávací instituce v ukrajinských městech, není v dostatečné míře podporováno a zachováno. Dnes vzniká velký počet nových škol, které zajímají především o zisk a nenabízejí dostatečnou kvalitu vzdělání. Na druhou stranu mnoho škol se nachází ve špatné finanční situaci a občas zanikají.

Zvyk obyvatel, že vysokoškolské vzdělání je nutné pro každého podporuje poptávku po vysokoškolském vzdělání. Nicméně studenti často vybírají obory, které jsou levnější / jednodušší ke studiu, ale nejsou užitečné v jejich budoucí praxi. Důsledkem je to, že podíl lidí s vysokoškolským vzděláním na Ukrajině je vysoký, avšak jen málo z nich pracuje ve studovaném oboru a využívá získané znalosti.

Ukrajina je v TOP-20 zemí v pořadí globální konkurenceschopnosti WEF podle míry účasti na vysokoškolského a středoškolského vzdělávání. Podle relativního počtu studentů na vysokých školách (79,4 %) země obsadila 8. místo v pořadí ze 142

³⁴ COUNTRYMETERS. Měření obyvatelstva Ukrajiny. [online]. Country meters, 2018. [cit. 2018-10-01]. Dostupné z WWW: <<https://countrymeters.info/ru/Ukraine>>.

³⁵ TARUTA, Sergei. Donbass – problém nebo historická šance? *Segodnya*. [online]. ČAO Segodnya multimédia, 18.10.2017. [cit. 2018-10-01]. Dostupné z WWW: <<https://www.segodnya.ua/opinion/tarutacolumn/donbass-problema-ili-istoricheskiy-shans-1064473.html>>.

zemí.³⁶ Nicméně podle celkového skóre složky „Vysoké školství a odborné vzdělávání“ je Ukrajina na nižší, 51. pozici. Důvodem je nízká kvalita vzdělávání a odborné přípravy již na pracovišti. Tyto faktory každoročně snižují celkové hodnocení země. Před čtyřmi lety se Ukrajina umístila na 55. místě, pokud jde o kvalitu vysokoškolského vzdělávání, a na 83. místě v oblasti odborné přípravy na pracovišti. Nyní jsou to 72. a 103. místa. Zároveň se v posledních třech letech hodnota indexu kvality vysokoškolského vzdělávání na Ukrajině zvyšovala. To znamená, že Ukrajina ztrácí své pozice ve vztahu k jiným zemím ne podle absolutních výsledků, ale podle tempa růstu.³⁷

Státní finanční podpora vzdělávání na Ukrajině jsou vynaloženy neúčinně. V posledních letech bylo přibližně 7 % HDP Ukrajiny přiděleno ze státních a místních rozpočtů na vzdělávání. A je to hodně. Například v zemích Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) se na vzdělání vynakládá v průměru 4,6 % HDP, v zemích Evropské unie – 5,07 %. Na Ukrajině se většina finančních prostředků vyčleněných z rozpočtu na vzdělání vynakládá na platby za práci a služby (podle odborníků je podíl těchto nákladů více než 70 %). Investování do zdokonalení materiálové a technické základny a inovací probíhá zbytkově.³⁸

Negativním faktem, charakterizujícím systém ukrajinského vzdělání je vysoká úroveň korupce ve vyšších vzdělávacích institucích. I v případě, kdy student studuje bezplatný obor, neznamená to, že nebude muset něco platit. Vzhledem k tomu je vzdělání v prestižních vysokých školách pro mnoha zájemců, majících omezené finanční zdroje, nedostupné. Faktor vysokých cen ve velkých městech Ukrajiny (zejména na bydlení) také snižuje dostupnost vzdělání pro lidi z menších měst a vesnic.

Studenti samozřejmě mají možnost získat finanční podporu – především při dosažení vysokého průměru známek při studiu nebo při splnění kritéria sociálně postižené osoby. Existují následující druhy studentských stipendií (výše stipendia záleží na úrovni školy):

- minimální standardní akademické stipendium (490-1300 hřiven/měsíčně),

³⁶SCHWAB, Klaus a kol., WEF. *The Global Competitiveness Report 2011-2012*. [online]. Geneva: World Economic Forum, 2011. [cit. 2018-10-2]. Dostupné z WWW: <http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf>. ISBN 978-02-95044-74-6.

³⁷ FOND EFEKTIVNÍ ŘÍZENÍ. *Průzkum Systém vysokoškolského vzdělávání na Ukrajině: kvantita, která neznamená kvalitu*. [online]. Fond Efektivní řízení, project Competitive Ukraine, 2011. [cit. 2018-10-2]. Dostupné z WWW: <<http://www.feg.org.ua/docs/sistema.pdf>>. s. 29.

³⁸ Tamtéž, s. 31.

- sociální stipendium (450-2360 hřiven/měsíčně),
- akademické stipendium Prezidenta Ukrajiny (1420-2720 hřiven/měsíčně),
- jmenné a akademické stipendium Kabinetu ministrů Ukrajiny (1180-2480 hřiven/měsíčně),
- prezidentské stipendium pro účastníky a vítězi mezinárodních studentských soutěží (2600-2950 hřiven/měsíčně).³⁹

Během roku 2018 se očekává zvýšení studentských výplat na 18 %.⁴⁰ Nicméně je studentské stipendium pro úroveň ukrajinských cen velmi malé. Vzhledem ke zvýšenému tlaku na systém sociální podpory v důsledku konfliktu na Donbasu nelze očekávat významného zvýšení výplat studentům nebo zlepšení podpory systému vzdělávání.

Závažným problémem vysokoškolského vzdělávání a státu jako celku je odliv ukrajinských studentů, kteří studují na zahraničních univerzitách. Mnoho lidí na Ukrajině mají zájem o vzdělávání v zahraničí. Způsobuje to další nárůst migrace – studentů. Není problém, když se studenti vracejí zpět po ukončení školy. Většinou se ovšem nastává situace, kdy studenti s ukončeným evropských vzděláním zůstávají v zahraničí, prochází pracovní a společenskou adaptací. Pro Ukrajinu znamená to pokles počtu obyvatel, zejména jeho mladé, pracovněschopné a kvalifikované části.

Vzdělávací oblast na Ukrajině také byla ovlivněna konfliktem na Donbasu a v Krymu. Vláda měla řešit problém studentů a uchazečů o studium, kteří přestěhovali z nekontrolovaných území do jiných ukrajinských regionů. Ministerstvo vzdělání a vědy Ukrajiny vyhlásilo, že studenti-přestěhovalci mají zjednodušený přístup na vysoké a vyšší školy. K využití toho přístupu musí se obrátit na speciálně vytvořená vzdělávací centra „Donbass-Ukrajina“, „Krym-Ukrajna“.⁴¹

³⁹PRÁVNÍ PORTÁL UKRAJINY. Získání stipendia v roce 2018: pro koho a kolik. *Právní portál Ukrajiny*. [online]. Právní portál: LawPortal, 12.6.2018. [cit. 2018-10-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.lawportal.com.ua/poluchenie-stipendii.html>>.

⁴⁰ DELTAKREDIT. Stipendium na Ukrajině v roce 2018 – výše, kdy jsou výplaty a kdy bude zvýšení? *Delta kredit*. [online]. 6.7.2018. [cit. 2018-10-12]. Dostupné z WWW: <<https://deltabank-online.com.ua/stipendiya-v-ukraine-razmer-kogda-vyplachivayut-i-kogda-povvysyat/>>.

⁴¹ TSN. Uchazeče z okupovaných území Krymu a Donbasu budou jít na ukrajinské vysoké školy zjednodušeně. *TSN Ukrajina*. [online]. 26.4.2018. [cit. 2018-10-12]. Dostupné z WWW: <<https://ru.tsn.ua/ukrajina/abiturienty-iz-okkupirovannyh-kryma-i-donbassa-budut-postupat-v-ukrainskie-vuzy-po-uproschennoy-procedure-1146429.html>>.

Jako shrnutí je možné uvést, že vyšší vzdělání na Ukrajině nespĺňuje požadavky trhu práce a potřeby ekonomiky, a především nespĺňuje zájmy samotných studentů. Po absolvování vysoké školy většina mladých lidí nikdy nepracuje ve svém oboru.

4.2.6 Problematika jazyku

Oficiálním jazykem je ukrajinština. Podle posledního oficiálního šetření obyvatelstva Ukrajiny v roce 2001 ukrajinština byla mateřským jazykem pro 67,53 % obyvatel, ruština – pro 29,59 %, jiné jazyky – pro 2,88 %.⁴²

Výsledky oficiálních statistik a neoficiálních šetření se často liší. Odlišnosti ve výsledcích jsou vyvolány metodikou sběru dat, například absencí možnosti vybrat 2 jazyky, nejasnou formulací pojmu, co je mateřský jazyk atd. Často se zjišťuje, že uvedený mateřský jazyk se liší od preferovaného v běžném životě nebo konverzačního jazyku. V šetřeních se často nebere v úvahu segment obyvatelstva mladší 18 let.

Zvláštností jazykové struktury Ukrajiny je přítomnost tzv. suržiku – konverzačního jazyku, který se skládá z prvků ruského a ukrajinského jazyků. Liší se jako od pravé ukrajinštiny, tak i od ruštiny.

Podle šetření Kyjevského mezinárodního sociologického institutu v roce 2003 je suržik používán 21,7 % obyvatel centrálně-východního regionu Ukrajiny, 14,6 % – centrálního, 12,4 % – jižního, 9,6 % – východního a 2,5 % – západního. Mapa rozložení využití suržiku na Ukrajině je uvedena v příloze A této práce. Vzhledem k tak velkému využití suržiku (více než pětina v jednom z regionu Ukrajiny) nelze tento trend opomenout v úvodě do sociálních problém země.

⁴² PARLAMENT UKRAJINY. Národní složení populace, státní občanství. *Všeukrajinské šetření obyvatelstva 2001*. [online]. Státní statistický výbor Ukrajiny, 2003-2004. [cit. 2018-10-12]. Dostupné z WWW: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/rus/results/nationality_population/nationality_popul1/>.

Shrnutí

Tab. 2: Zhodnocení předpokladů na Ukrajině

Kritérium	Charakteristika
Geografická poloha	Ukrajina má výhodné umístění v centrálně-východní části Evropy. Je 2. největší zemí v Evropě.
Přírodní zdroje	Disponuje významnými přírodními zdroje (voda, půda, lesy, nerostné suroviny). Dostupnost zdrojů byla výrazně snížena v důsledku anexie Krymu (ztrácení mořských cest, portů, turistických destinací) a utváření DLR, LLR (ztrácení kontroly nad největšími zásoby černého uhlí a ocelí).
Průmyslová základna	Hlavní průmyslové moci jsou soustředěny na Donbasu a také v okolí města Krivoj Rog. Ukrajina ztratila kontrolu nad nejvýznamnějšími těžišti na Donbasu (vč. strojírenskými, chemickými, potravinářskými).
Obyvatelstvo	Nepříznivá demografická situace: pokles počtu obyvatel, migrace. Absence důvěryhodných oficiálních statistik šetření obyvatel.
Migrace	Není možné spočítat, nelegální migrace.

Zdroj: vlastní zpracování, 2018.

4.3 Sociálně-ekonomický vývoj Ukrajiny

Současná ekonomická situace na Ukrajině je ovlivněna nejen událostmi z nedávné doby. Má výrazně hlubší kořeny – historické, sociální, politické. Aby bylo možné pochopit dnešní ekonomickou situaci, je vhodné nahlédnout se do východisek, které se vytvořily v období po získání Ukrajinou nezávislosti.

4.3.1 Ukrajina v 90. leta

Hospodářská krize, která se dotkla všech členských zemí po rozpadu Sovětského svazu měla ničivý dopad na ekonomiku Ukrajiny. V době získání nezávislosti byla ekonomika Ukrajiny slabá a deformovaná: 95 % podniků podléhalo Moskvě, téměř 80 % veškeré výroby neprocházelo úplným technologickým cyklem, pouze 28 % podniků vyrábělo spotřební zboží, vědecko-technický a technologický vývoj byl zaostalý

(například 40 % strojů a zařízení na Ukrajině vyžadovalo náhlou výměnu), konkurenceschopnost země na mezinárodním trhu byla velmi nízká atd.⁴³ Na druhou stranu sovětským dědictvím, které získala Ukrajina byla bohatá základna, na níž bylo možné stavět prosperující ekonomiku: infrastruktura, obrovské výrobní kapacity, mnoho velkých podniků, vzdělávacích a výzkumných institucí, nízkou nezaměstnanost a vysokou zaměstnanost. Vlastní zdroje Ukrajiny – půda, nerostné suroviny, vodní a přírodní zdroje, pracovní kapitál, také tvořily dobrý základ pro nový nezávislý stát. Donbas byl jedním z klíčových cenných zdrojů země. Politické problémy a konflikty elit, absence vlastního právního a řídicího systému, vysoká kriminalita však znehodnotily téměř všechny příležitosti.

Rok 1993 byl pro Ukrajinu ekonomicky horší než 1992. Tehdy byla na Ukrajině zaznamenána hyperinflace – ceny vzrostly o 10 000 %. V červnu začala stávková donbasových horníků, která se v tomto regionu přeměnila na masové protesty. Formálním důvodem stávkové byla další cenová špička. Neformálním byl v té době nazýván konflikt mezi klanem Dnepropetrovsku (vedl Leonid Kuchma) a klanem Doněcka (vedl doněcký starosta Jefim Zvyagilsky) motivovaný bojem o vládu.⁴⁴ V té době země poprvé promluvila o těchto klanech (ukrajinská vláda a Donbas).

Ve skutečnosti však význam těchto událostí byl mnohem širší. Požadavky útočníků nebyly pouze proti vládě, ale také podle dnešních standardů patřily separatistům. Dokonce i v Donbasu žádali, aby mu poskytl ekonomickou nezávislost a autonomii, obnovili vztahy s Ruskem.

Spolu s rostoucím proruským hnutím na Krymu, stejně jako rostoucími socioekonomickými problémy, byla to kritická výzva pro ukrajinskou nezávislost. V Kyjevských médiích tehdy bylo mnoho výzev k uškrcení „Doněckého povstání“. Dva klany v té době odešli na kompromis. Efim Zvyagilsky byl jmenován prvním místopředsedou vlády, protesty začaly klesat. Ve stejném roce byla s Ruskem uzavřena

⁴³ Ukrajina v podmínkách nezávislosti. *Ukrainian history*. [online]. Ukrainian-history, 2018. [cit. 2018-10-7]. Dostupné z WWW: <<https://ukrainian-history.jimdo.com/история-украины-2-курс/украина-в-условиях-независимости/>>.

⁴⁴ GUŽVA, Igor. Od kompromisu k válce. *Strana.ua*. [online]. Strana.ua, 19.11.2017. [cit. 2018-10-7]. Dostupné z WWW: <<https://strana.ua/articles/istorii/105724-istorija-ukrainy-ot-1991-do-2017-hoda.html>>.

dočasná dohoda o založení Černomořské flotily na Krymu, která snížila intenzitu napětí na poloostrově.⁴⁵

Co se týká ekonomiky v té době, krize se dotkla také průmyslu a zemědělství. Rada Ukrajiny od roku 1990 do roku 1994 změnila čtyři vlády, přezkoumala sedm programů obnovy krizí. Ale žádný z programů nebyl skutečně realizován. Hlavními důvody byly nerozhodnost a nedůslednost programů, zpoždění ve vytváření výkonné moci, blokování vládních rozhodnutí konzervativní většinou Rady, špatná povaha programů sociálního zabezpečení, které učinily reformy nepopulární.

Rozervání ekonomických vazeb během rozpadu SSSR nemohlo být snadno nahrazeno začleněním do světové ekonomiky v důsledku velké vzájemné závislosti Ukrajiny a Ruska na zahraničním obchodu, zejména v exportu poněkud složitých inženýrských (částečně vojenských) produktů a dovozu energetických zdrojů. Ziskovost řady odvětví na Ukrajině závisela (a často závisí i dnes) na ceně dováženého plynu (stejně jako na stavu rozpočtu). Cesta do Evropy jako mírně rozvinuté země závisel na zachování složitosti vývozu, výroby, vědy a vzdělávání, což se ukázalo být problémem celého postsovětského prostoru, ale především ukrajinského hospodářství.⁴⁶

Co se stalo s ekonomikou Ukrajiny v prvních letech nezávislosti, nemá historické analogie: od roku 1990 do roku 1994 se hrubý národní produkt snížil o 44 %, průmyslová produkce – o 41 %, národní důchod poklesl o 54 %. Například během Velké hospodářské krize ve Spojených státech pokles výroby nepřekročil 25 %, v bývalém SSSR během druhé světové války největší pokles průmyslové produkce činil 30 %. Životní úroveň velké části obyvatelstva na Ukrajině výrazně poklesla: asi 64 % z nich se dostalo pod hranici chudoby.⁴⁷

Tato situace vyžadovala drastická opatření, která by organicky spojovala naléhavá protikrizová opatření s implementací nové společensko-ekonomické strategie. Byly uvedeny v proslovu prezidenta Ukrajiny Leonida Kučmy k Nejvyšší radě v rámci „Radikálních ekonomických reforem“ v říjnu 1994. Metody dosažení stanovených cílů

⁴⁵ GUŽVA, Igor. Od kompromisu k válce. *Strana.ua*. [online]. Strana.ua, 19.11.2017. [cit. 2018-10-7]. Dostupné z WWW: <<https://strana.ua/articles/istorii/105724-istorija-ukrainy-ot-1991-do-2017-hoda.html>>.

⁴⁶ GRIGORIEV, L., GOLYASHOV, A., BURYAK, E. Sociálně-ekonomická krize na Ukrajině. [online]. Moskva: Analytické centrum při Vládě RF, 2014. [cit. 2019-1-7]. Dostupné z WWW: <<http://ac.gov.ru/files/publication/a/3586.pdf>>. s. 3.

⁴⁷ TIMOCHKO, N.A., PUCHKO, O.A. a kol. *Ekonomická historie*. Kyjev: KNEU, 2000. ISBN 966-574-014-8. s. 49.

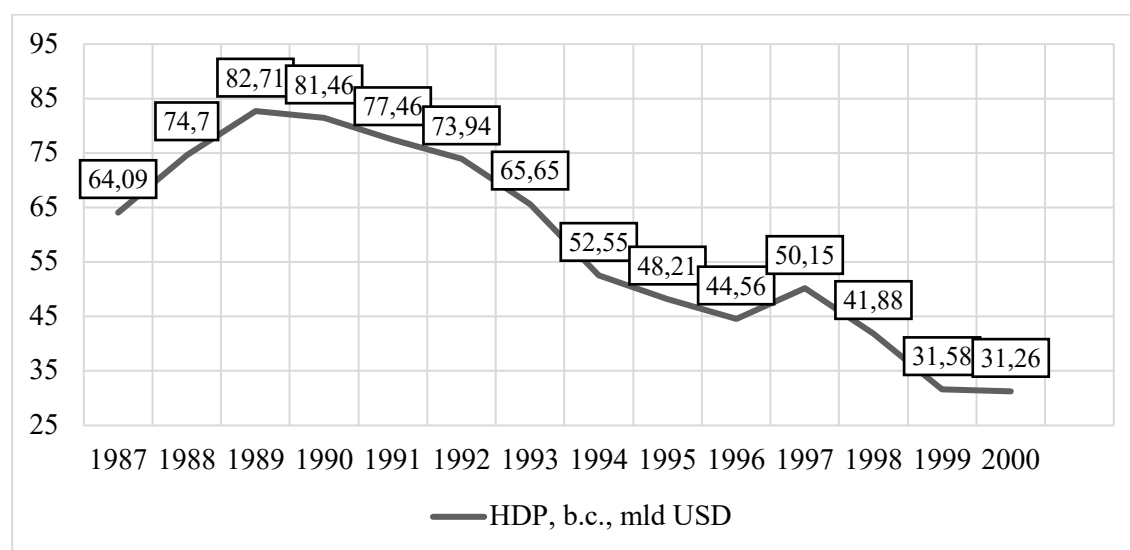
zahrnovaly privatizaci podniků a pozemků, získání vnějších a vnitřních úvěrů, zahraničních investic.

Změny v ekonomické situaci ve druhé polovině devadesátých let se vyskytují nejen díky získání zahraničních půjček, ale také z důvodu zpoždění v placení mezd a regulace devizového trhu. V roce 1996 se podařilo měnu stabilizovat a zavést novou národní měnu – hřivnu. Vláda doufala, že stabilní měna přiláká zahraniční investice a zvýší domácí poptávku. Nicméně, nestalo se to, západní investoři nespíchali vkládat peníze do rozvoje průmyslu konkurentů a spotřebitelská poptávka nemohla růst, protože stabilita hřivny byla držena neplacením mezd.

Během let nezávislosti se mezera mezi bohatými a chudými významně zvýšila. Současně žila třetina obyvatelstva pod hranicí chudoby. Stát, který formálně zachovával povinnost péče o nejchudší segmenty obyvatel, nebyl a není schopen plně zajistit všem potřebným. Střední třída vlastníků nebyla v období 90. let vytvořena, což by mělo vytvořit základ hospodářské a politické stability státu. V důsledku toho je zapotřebí úsilí státu, aby se zlepšila situace v sociální oblasti, což změní situaci v ekonomice k lepšímu.

Vývoj ekonomiky v 90. leta na Ukrajině výstižně popisuje dynamika HDP, zobrazená na grafu 2. Z vývoje křivky je vidět, jak výrazně klesla ekonomika Ukrajiny v 90. leta: objem HDP v r. 2000 byl téměř třikrát menší než před rozpadem SSSR.

Graf 2: Vývoj HDP, b.c., mld. USD na Ukrajině, 1987-2000

Zdroj: THE WORLD BANK. GDP (current US\$). *The World Bank*. [online]. 2019. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://data.worldbank.org/indicator/ny.gdp.mktp.cd>>.

V roce 1999 státní dluh Ukrajiny tvořil 61 % HDP, avšak v roce 2000 poklesl a činil 45,3 % HDP, což svědčí o pozitivní dynamice ve vývoji ekonomiky.⁴⁸ Shrnutí makroekonomických ukazatelů a základních ukazatelů trhu práce na Ukrajině v 90. leta uvádí následující tabulka. Z tabulky je vidět, jak postupně klesala míra inflace do r. 1998, jak rostly zahraniční přímé investice, stoupal export a import zboží a služeb. Situace na trhu práce se během 90. let nevylepšovala – míra zaměstnanosti klesala, míra nezaměstnanosti rostla. Na konci 20. století dosahovala míra nezaměstnanosti na Ukrajině 11,6 %.

Tab. 3: Ekonomické ukazatele pro Ukrajinu v 90. leta

	Inflace, %	Zahraníční přímé investice, % na HDP	Export, % na HDP	Import, % na HDP	Míra zaměstnanosti, %	Míra nezaměstnanosti, %
1991	...		26,1	23,9	56,5	5,8
1992	...	0,3	24,0	22,0	56,5	5,5
1993	4734,9	0,3	25,9	26,2	56,6	5,2
1994	891,2	0,3	35,4	38,6	56,6	5,2
1995	376,7	0,6	47,1	50,2	56,4	5,6
1996	80,3	1,2	45,7	48,2	54,5	7,7
1997	15,9	1,2	40,6	43,7	53,0	8,9
1998	10,7	1,8	41,9	44,2	50,8	11,3
1999	22,7	1,6	53,7	48,2	49,7	11,6
2000	28,2	1,9	62,4	57,4	50,4	11,6

Zdroj: THE WORLD BANK. Ukraine. *The World Bank*. [online]. 2019. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://data.worldbank.org/country/ukraine?view=chart>>.

⁴⁸ THE WORLD BANK. Central Government debt, total, % of GDP. *The World Bank*. [online]. 2019. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://data.worldbank.org/indicator/GC.DOD.TOTL.GD.ZS?view=chart>>.

Tab. 4: Dynamika průměrných mezd na Ukrajině, UAH, %, 1991-2000

	Průměrné mzdy, UAH
1991	479
1992	6505
1993	162790
1994	1427708
1995	73
1996	126
1997	143
1998	153
1999	178
2000	230

Zdroj: vlastní zpracování na základě UKRSTAT. Demografická a sociální statistika. *UkrStat*. [online]. 2015. [cit. 2019-3-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.

4.3.2 Ukrajina v novém tisícetí

V roce 1998 ekonomická krize v Asii a Rusku ovlivnila Ukrajinu: jasně nadhodnocený směnný kurz hřivny klesl, což snížilo náklady na ukrajinský vývoz a udělalo vývoz výrobků z této země ziskovým. V roce 1998 se změnili majitelé ve mnoha podnicích, noví majitelé začali obnovovat výrobu. Neuvěřitelně levné, vysoce kvalifikovaná pracovní síla a silná průmyslová základna udělali investice do ukrajinské ekonomiky ziskové. Tyto změny vedly k hospodářské stabilizaci v letech 1999-2000 a dosažení hospodářského růstu v letech 2000-2003. Počátkem 21. století na Ukrajině byla vytvořena tržní ekonomika.

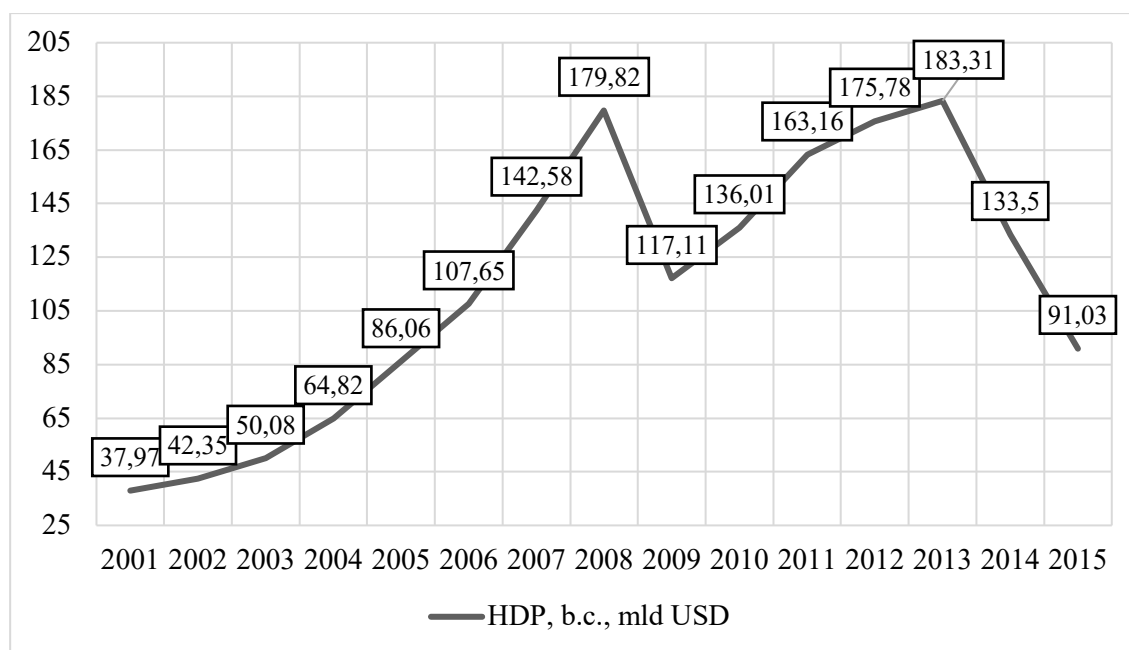
V roce 2004 dosáhl růst hrubého domácího produktu 12 % (nejvyšší úroveň od nezávislosti). K dosažení pozitivních výsledků hospodářského rozvoje bylo možné dosáhnout řešením řady ekonomických úkolů:

- byla obnovena část ekonomických vztahů se zeměmi SNS,
- některé druhy ukrajinských produktů jsou vyváženy do rozvinutých zemí,
- mnoho podniků se stalo soukromým majetkem a zahájilo výrobu potřebných výrobků,
- státní finanční systém byl stabilizován,
- byla provedena pozemková reforma (akcie pozemků získaly 6 milionů vlastníků).

Během krize v roce 2008, orgány země nepřijaly dost opatření na zlepšení ekonomiky, což se projevilo nejen v prudkém ekonomickém poklesu, ale také v poklesu kurzu hřivny, růst zahraničního dluhu, zvýšení inflace atd. Obdobnou negativní dynamiku ekonomických ukazatelů je možné vidět i po r. 2013, což bylo způsobeno známými politickými konflikty.

Následující graf uvádí dynamiku ukazatele HDP v novém tisíciletí, tab. 5 – vývoj dalších ekonomických ukazatelů. Dále je situace podrobněji popsána.

Graf 3: Vývoj HDP, b.c., mld. USD na Ukrajině, 1987-2000

Zdroj: THE WORLD BANK. GDP (current US\$). *The World Bank*. [online]. 2019. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://data.worldbank.org/indicator/ny.gdp.mktp.cd>>.

Tab. 5: Ekonomické ukazatele pro Ukrajinu v novém tisícletí

	Inflace, %	Zahraniční přímé investice, % na HDP	Celkový státní dluh, % na HDP	Export, % na HDP	Import, % na HDP	Míra zaměst- nanosti, %	Míra nezaměst- nanosti, %
2001	12,0	2,1	...	52,5	51,5	49,8	10,9
2002	0,8	1,6	...	52,2	48,5	50,4	9,6
2003	5,2	2,8	...	54,7	52,8	50,5	9,1
2004	9,1	2,6	...	60,3	53,5	50,5	8,6
2005	13,6	9,1	...	48,7	48,4	51,1	7,2
2006	9,1	5,2	...	44,1	47,3	51,2	6,8
2007	12,8	7,1	...	42,5	48,4	51,4	6,3
2008	25,2	6,0	13,8	44,4	52,5	51,3	6,4
2009	15,9	4,1	24,9	43,9	46	50,1	8,8
2010	9,4	4,7	30,0	47,1	51,1	50,5	8,1
2011	8,0	4,4	27,5	49,8	56,4	50,9	7,9
2012	0,6	4,7	33,7	47,7	56,4	50,8	7,5
2013	-0,2	2,5	37,0	43,0	52,2	51,5	7,2
2014	12,1	0,6	63,7	48,6	52,1	49,2	9,3
2015	48,7	3,4	70,3	52,6	55,2	49,6	9,1
2016	13,9	3,7	71,8	49,3	56,2	49,4	9,4
2017	14,4	2,5	...	47,9	55,6	49,1	9,5
2018	49,1	9,0

Zdroj: THE WORLD BANK. Ukraine. *The World Bank*. [online]. 2019. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://data.worldbank.org/country/ukraine?view=chart>>.

Vysoká závislost výroby na materiálech a energii je významným problémem ukrajinské ekonomiky. Je to dáno nízkou technologickou úrovní výroby, vysokými cenami surovin, paliv a energetických zdrojů a nedostatkem účinných zdrojů pro zachování zdrojů. Ukrajinská ekonomika se vyznačuje velmi vysokou mírou energetické náročnosti HDP. Tento ukazatel na Ukrajině je jedním z nejvyšších ve světě (vyšší energetickou náročnost mají pouze dvě země – Uzbekistán a Turkmenistán).⁴⁹ Ukrajina se dostala do malé skupiny států, kde se v letech krize zvýšila energetická náročnost HDP (v letech 2008–2010 o 7,3 %), což bylo pravděpodobně způsobeno zvýšením úrovně stínové ekonomiky. Lze argumentovat, že zlepšení energetické účinnosti je jedním z hlavních úkolů strukturálního přizpůsobení ukrajinské ekonomiky a důležitým předpokladem pro zvýšení její konkurenceschopnosti.

⁴⁹ THE SCHIFT PROJECT. Most energy intensive countries. *The Shift Project Data Portal*. [online.] Paris, 2019. [cit. 2019-3-2]. Dostupné z WWW: <<http://www.tsp-data-portal.org/TOP-20-Energy-Intensity#tspQvChart>>.

Struktura ekonomiky z hlediska odvětví se v průběhu sledovaného období významně měnila. Například v období let 2001–2013 byl na celkovém objemu produkce vysoký podíl následujících odvětví: výroba a rozvod elektřiny, plynu a vody, metalurgie, potravinářský průmysl a strojírenství.

Na základě posledních dostupných údajů UkrStat byla vytvořena následující tabulka, zobrazující podíly jednotlivých ekonomických odvětví Ukrajiny na celkové produkci. Průmyslová odvětví stále tvoří téměř polovinu produkce v ekonomice, avšak jejich podíl postupně klesá (v r. 2013 – 49 %, v r. 2017 – 46 %). Relativně stabilní podíl na produkci vytváří maloobchod a velkoobchod – 15-17 %. Právě toto odvětví tvoří významný počet pracovních míst a charakterizuje zemi a její populaci jako velmi aktivní subjekty v rámci obchodu.

Tab. 6: Ekonomická odvětví Ukrajiny podle objemu produkce, %, 2013-2017

	2013	2014	2015	2016	2017
Zemědělství, lesnictví, rybní průmysl	8%	10%	12%	11%	10%
Průmysl	49%	46%	47%	46%	46%
<i>hutní průmysl</i>	7%	6%	6%	6%	7%
<i>zpracovatelský průmysl</i>	35%	34%	35%	32%	33%
<i>energetický průmysl</i>	6%	6%	6%	6%	6%
<i>zásobování vodou, odpadové hospodářství</i>	1%	1%	1%	1%	1%
stavebnictví	6%	6%	4%	4%	4%
maloobchod a velkoobchod, oprava motorových vozidel a motocyklů	15%	17%	16%	15%	16%
doprava, skladování, poštovní a kurýrní činnosti	8%	8%	9%	9%	8%
dočasné umístění a organizace stravování	1%	1%	1%	1%	1%
informace a telekomunikace	3%	4%	4%	4%	4%
finanční a pojišťovací činnost	2%	1%	1%	1%	1%
činnosti v oblasti nemovitostí	2%	2%	2%	2%	2%
odborná, vědecká a technická činnost	4%	3%	3%	4%	4%
administrativní činnosti, obsluha	1%	1%	1%	1%	1%
umění, sport, zábava a rekreace	1%	1%	0%	0%	0%
vzdělávání, zdravotnictví, sociální služby, jiné typy služeb	<1%	<1%	<1%	<1%	<1%
Celkem	100%	100%	100%	100%	100%

Zdroj: vlastní zpracování na základě UKRSTAT. Objem realizované produkce ekonomických subjektů podle typů ekonomické činnosti. *UkrStat*. [online] 2019. [cit. 2019-3-2]. Dostupné z WWW: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze.htm>.

Úpadek některých průmyslových odvětví na Ukrajině byl způsoben řadou faktorů, mající historické a politické kořeny. V tomto odvětví se technologie mění velmi pomalu. Většina podniků zůstala na úrovni šedesátých a sedmdesátých let, to znamená, že podniky

spotřebovávali spoustu energie a surovin. Domácí strojírenství krizi 90. let nepřekonal, proto Ukrajina byla nucena i v novém tisícetí dovážet mechanismy, což dělá ji závislou na dovozu. Úroveň kupní síly obyvatelstva zůstává velmi nízký, což brzdí rozvoj mnoha průmyslových odvětví. V zemědělství také existují určité problémy, což dokládá růst cen obilí a zeleniny.

Co se týká hutnictví, je třeba toto téma rozebrat podrobněji.

Třetinu produkce v současné době vytváří zpracovatelský průmysl, zatímco hutní průmysl a energetický průmysl se podílí na produkci cca 6-7 %. Je vidět z toho obrovský úpadek těchto odvětví na Ukrajině, které dříve byly významné jak z národního, tak i z nadnárodního hlediska.

Přesto hutnictví hraje mimořádně důležitou roli pro trh práce: v roce 2010 bylo více než 15 % z celkového počtu osob zaměstnaných v průmyslu zaměstnáno v hutním průmyslu. V důsledku krize na Donbasu se počet zaměstnaných v hutnictví poklesl a činil cca 12 % na celkovém počtu zaměstnaných osob v průmyslu.

Tab. 7: Zaměstnanost v průmyslu a hutnictví na Ukrajině, 2010-2017

Počet zaměstnaných osob	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Průmysl celkem, tis. osob	3291,9	3220,8	3209,6	3103,7	2606,3	2417,8	2351,5	2334,2
hutní průmysl, tis. osob	507,6	488,2	483,3	474,6	316,3	302,3	288,1	265,3
hutní průmysl, %*	15,4%	15,2%	15,1%	15,3%	12,1%	12,5%	12,3%	11,4%

* podíl zaměstnaných osob v hutnictví na celkovém počtu zaměstnaných osob v průmyslu, %.

Zdroj: vlastní zpracování na základě údajů UKRSTAT. Počet zaměstnaných osob v podnicích podle typů ekonomické činnosti, 2010-2017. *UkrStat*. [online] 2019. [cit. 2019-3-2]. Dostupné z WWW: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze.htm>.

Ve stejné době mezi zeměmi, které vyrábějí a vyvázejí kovové výrobky, vykazovala Ukrajina nejhorší ukazatele ekonomické účinnosti.⁵⁰ Průmysl měl velký potenciál pro rozvoj, ale stával se nerentabilní. Taková jasná disproporce v ekonomice, kdy metalurgie vytváří významný podíl HDP a mnoho pracovních míst, ale je nízko

⁵⁰ AMOSHA, A, BOLSHAKOV, V., MINAEV, A. Ukraine's Metallurgy: Modern Challenges and Perspectives of Its Development. Donetsk: Inst. of Industry's Economy of the NASU, 2013. Dostupné z WWW: <<https://www.twirpx.com/file/1417038/>>.

zisková z pohledu podniků není ve veřejném mínění dostatečně pochopitelná. Mnoho lidí se domnívá, že situace by byla výrazně lepší, pokud by velké průmyslové podniky zůstaly ve státním vlastnictví a nebyly privatizovány. Potvrzují to výsledky sociologických šetření obyvatel Ukrajiny z r. 1995, 2000, 2005 a 2010 (výběrový soubor tvořili 1810 lidí) (viz tab. 8).

Tab. 8: Dynamika veřejného mínění ve vztahu k otázkám privatizace průmyslových podniků

	Rok			
	1995	2000	2005	2010
	Postoje k privatizaci velkých průmyslových podniků			
Negativní	46,1	51,8	61,2	62,1
Těžko říct	32,1	30,3	25,4	24,8
Pozitivní	21,8	17,9	13,4	13,1
	Postoje k privatizaci malých průmyslových podniků			
Negativní	19,1	18,8	23,5	28,5
Těžko říct	25,2	28,8	32,5	31,0
Pozitivní	55,7	52,4	44,0	40,5

Zdroj: VORONY, V., SHULGA, V. Ukraine's Society in 1992–2013. State and Dynamics of Changes. Sociological Monitoring. Kyjiv: Inst. of Sociology of the NASU, 2013. 565 s. Dostupné z WWW: <<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0005279>>.

Údaje z průzkumu ukazují, že společnost je více loajální k privatizaci malých podniků, zatímco negativní postoj k privatizaci velkých podniků v letech 1995–2010 rostl. V roce 2013 považovalo za účelné převod velkých podniků do soukromého vlastnictví 16,9 % respondentů a 65,9 % respondentů považovalo za neúčinné, 66,2 % respondentů podpořilo myšlenku znárodnění velkých podniků.⁵¹ Na Ukrajině je velké soukromé vlastnictví příčinou hlubokých rozporů v politické a ekonomické elitě. Trvalé nebezpečí přerozdělování majetku a znárodnění jeho velkých objektů vede k útěku národního kapitálu a rozvoji stínové ekonomiky. Na Ukrajině dosahuje nejméně 30 % HDP a v krizovém roce 2009 se její úroveň zvýšila na 37 %.⁵²

⁵¹ VORONY, V., SHULGA, V. Ukraine's Society in 1992–2013. State and Dynamics of Changes. Sociological Monitoring. Kyjiv: Inst. of Sociology of the NASU, 2013. 565 s. Dostupné z WWW: <<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0005279>>.

⁵² PAVLYUK, A., POKRYSHKA, D., BELINSKA, Y. Structural Transformations in Ukraine: Preconditions for a Modernization of the Economy. Kyjiv: NISS, 2012. 104 s. ISBN 978-966-554-166-0. Dostupné z WWW: <<http://www.niss.gov.ua/articles/918/>>. s. 73.

Tab. 9: Dynamika průměrných mezd na Ukrajině, UAH, %, 2010-2018

	Průměrné mzdy, UAH	Tempo růstu/poklesu	
		Nominální mzdy	Reálné mzdy
2001	311
2002	376
2003	462
2004	590
2005	806
2006	1041
2007	1351
2008	1806
2009	1906
2010	2250	117,6	110,2
2011	2680	117,7	108,7
2012	3041	114,8	114,4
2013	3282	107,9	108,2
2014	3480	106,0	93,5
2015	4195	120,5	79,8
2016	5168	123,6	109,0
2017	7104	137,1	119,1
2018	8865	124,8	112,5

Zdroj: vlastní zpracování na základě UKRSTAT. Demografická a sociální statistika. *UkrStat*. [online]. 2015. [cit. 2019-3-10]. Dostupné z WWW: <<http://www.ukrstat.gov.ua>>.

Na změnu průměrných mezd má velký vliv změna měnového kurzu. Za prvé roste měnový kurz, poté roste inflace a pak se zvyšují mzdy. To znamená, že mzdy v každém případě roste po růstu inflace. Dalším důvodem růstu mezd je snížení absolutního počtu zaměstnaných osob – statistický úřad vypočítává průměrné mzdy jako poměr fondu mezd k počtu zaměstnaných osob.

Průměrná mzda na Ukrajině je také výrazně ovlivněna administrativním nárůstem minimální mzdy. Minimální mzda na Ukrajině se již dlouho neměnila: 1. prosince 2013, před Maidanem, dosáhla 1218 UAH a trvala na této úrovni až do 1. září 2015 – téměř dva roky. Tentokrát tedy nebyl pozorován a růst mezd. Ale od té doby, pouze během r. 2015 došlo ke dvou významných zvýšení minimální mzdy: 1. září 2015 – na 1378 UAH, a 1. května 2015 – 1450 UAH. Intenzivní růst průměrné mzdy v první polovině roku 2016 přirozeně odráží právě tento nárůst minimální mzdy.

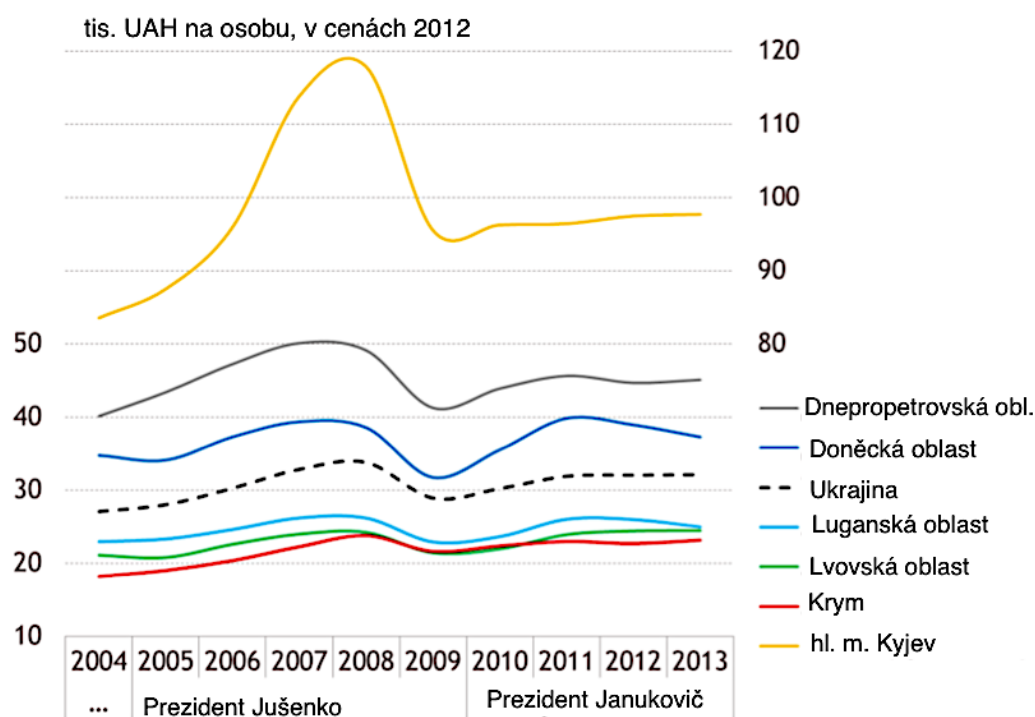
Formálně se průměrný plat na Ukrajině opravdu rozrostl. Ale je to v ekvivalentu hřivny. Pokud jde o dolary, Ukrajinci za tři roky po Majdanu a konfliktu na Donbasu začal dostávat dvakrát méně.

Na Ukrajině je opravdu vidět zlepšení v ekonomické situaci, zejména ve velkých městech. K této stabilizaci však dochází pouze díky tomu, že zde existoval stabilní kurz dolaru. A růst průměrné mzdy za první pololetí roku 2016 nastal pouze proto, že dolar byl stabilní.

4.3.3 Sociálně-ekonomický rozvoj regionů Ukrajiny

Nerovnoměrný rozvoj regionů Ukrajiny je jedním z klíčových problémů rozvoje celé země. V období nezávislosti Ukrajiny nebyla provedena žádná rozsáhlá politika týkající se vyrovnání hospodářského rozvoje regionů. Převážná část regionů zůstává chudá, mezi bohatými a chudými oblastmi je velký rozdíl. I když Kyjev není vzat v úvahu, pak se ukazatele GDP na obyvatele v jednotlivých regionech výrazně liší – třeba i o 2-3-krát. Tak například před událostmi v r. 2014, na jednoho obyvatele v regionu Chernivtsi bylo méně než 15 tisíc UAH HDP, zatímco v regionu Dnipropetrovska – 45 tisíc UAH na osobu. Nejvyšší hodnotu ukazatele HDP na 1 obyvatele měly Kyjev, Dněpropetrovská a Doněcká oblasti (vyšší než průměr celé Ukrajiny).

Graf 4: Vývoj ukazatele HDP na obyvatele ve vybraných regionech Ukrajiny, 2004-2013

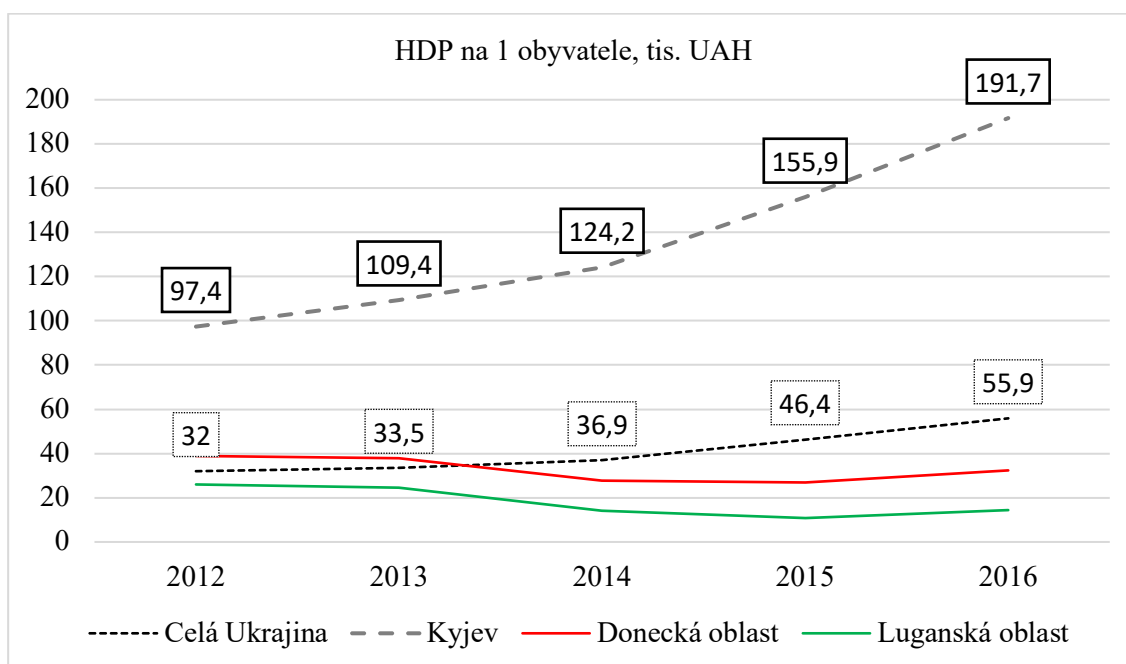

Zdroj: UKRSTAT. Regionální účty. *UkrStat*. [online]. 2019. [cit. 2019-3-2]. Dostupné z WWW: <https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm>.

Důvody ekonomické podpory jednotlivých krajů vládou nebyly a nejsou dodnes vždy transparentní, často závisí na preferencích vedení země. Od r. 2000 vážné přerozdělení prostředků bylo ve prospěch Kyjeva a na úkor ostatním zaostalým regionům. Srovnání dynamiky HDP na obyvatele v jednotlivých obdobích vlády různých prezidentů Ukrajiny dává zajímavé výsledky. Tak, za doby Juščenko, hospodářský rozvoj Kyjeva zrychlil, a v době Janukovyče došlo k posunu ve prospěch Doněcké oblasti.

Následující graf uvádí vývoj HDP na obyvatele ve vybraných regionech Ukrajiny, kterých se týkal konflikt na Donbasu. Je vidět, že se objem HDP v přepočtu na 1 obyvatele po celé Ukrajině zvyšoval. Bylo to však do velké míry ovlivněno poklesem populace. Dynamika vývoje ukazatele pro Kyjev nebyla tak pozitivní, jak pro celou Ukrajinu, avšak také měla rostoucí tendenci. Naopak v regionech v oblasti Doněcké pánve byl pokles HDP na obyvatele, i přesto, že počet obyvatel v těchto regionech poklesl. Samostatně stojí za to zdůraznit roli Kyjeva v regionální struktuře.

Graf 5: Vývoj ukazatele HDP na obyvatele ve vybraných regionech Ukrajiny, 2012-2016

Zdroj: vlastní zpracování na základě UKRSTAT. Regionální účty. *UkrStat*. [online]. 2019. [cit. 2019-3-2]. Dostupné z WWW: <https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm>.

Pravidelně v publikacích lze nalézt tvrzení, že na Ukrajině „Východ živí Západ“, ale ve skutečnosti situace vypadá mnohem komplikovaněji. Ve skutečnosti, Kyjev bere

zdroje z Východu pro sebe a částečně rozděluje je mezi chudé regiony, včetně západních regionů. Bylo to zejména patrné v období vlády Jušenka.

4.4 Sociálně-ekonomická situace na Donbasu

Je třeba nastínit historii vývoje tohoto regionu, v němž hlavní roli hrál SSSR. Ekonomické a sociální faktory té doby hrály podstatnou roli ve formování dnešního Donbasu.

4.4.1 Rozvoj průmyslového centra na Donbasu v období Sovětského svazu

Skrz historii SSSR, jedním z největších průmyslových center země byl Donbas, který se umístil na území Dnepropetrovské, Donetské (Stalinské) a Liganské (Voroshilovgradské) oblastí ukrajinské SSR a Rostovské oblasti RSFSR.

Území Donbasu bylo významně postiženo druhou světovou válkou, která způsobila masivní zničení průmyslové, sociální a dopravní infrastruktury. Komplexní obnova regionu začala po skončení války. Pro realizaci ambiciózních plánů vlády bylo nutné vyřešit akutní problém nedostatku pracovních sil. Po ukončení války v regionu se počet zaměstnanců snížil o 80–85 % ve srovnání s předválečným obdobím. Práce žen a dospívajících byla masivně uplatněna. Imigranti ze západních oblastí ukrajinské SSR byli aktivně zapojeni. K migračním procesům došlo v důsledku urychlené urbanizace regionu. Řešení nedostatku pracovních zdrojů umožnilo organizovat účinnou obnovu národního hospodářství. V padesátých letech Donbas byl jednou z oblastí s nejintenzivnějším stavebnictvím v zemi.

Poválečné oživení Donbasu upevnilo specializaci regionu v průmyslu, která se vyvinula v letech industrializace: těžba uhlí, hutnictví železa a těžké strojírenství. Pokračování v padesátých letech – šedesátá léta průmyslové výstavby tyto tendence posílila. Přes vládní podporu od šedesátých let ekonomické ukazatele uhelného průmyslu SSSR jako celku a zejména Donbasu se neustále zhoršují. V padesátých letech přestáli využívat nucené práce, stejně jako práci žen a pacientů se silikózou v podzemí. Aby se pracovníci udrželi na svých místech na Donbasu, stát pokračoval ve zvyšování mezd horníků. Mzdy v průmyslu prudce rostly.

Vzhledem ke klesající ziskovosti palivového a energetického komplexu byl stát nucen zahájit proces změny palivové bilance země, známý jako „plynová pauza“. Příznivější situace byla zaznamenána v hutnictví železa, a to na rozdíl od těžby uhlí.

37 % šachet na Donbasu bylo postaveno před válkou, 21 % - do r. 1951, 34 % - v období let 1951–1958, a pouze 8 % - v období let 1959 – 1967.⁵³ Fakticky na začátku 70. let se odvětví, které bylo symbolem průmyslové moci regionu, nacházelo ve fázi stagnaci.

Krizové trendy v ekonomickém rozvoji vedoucích odvětví Donbasu, které byly objeveny na konci šedesátých let, se zhoršily v 70. a 80. letech. Rozvojové zdroje, jako je např. nárůst počtu pracovníků a výstavba nových podniků, se vyčerpaly, jak vyplývá z tempa růstu průmyslové produkce (Tab. 10).

Tab. 10: Růst výroby průmyslové produkce na Donbasu, %, 1959-1985

	1959-1965	1966-1970	1971-1975	1976-1980	1981-1985
Donecká oblast	59%	30,4%	29,5%	9%	10,7%
Voroshilovgraská oblast	82%	37,9%	30,3%	14%	19,3%

Zdroj: NIKITIN, D. Sociálně-ekonomický vývoj Donbasu, 1940-1980. *Magistra Vitae*. 2018, 1(1), ss. 32-38. Dostupné z WWW: <http://magistravitaejournal.ru/images/1_2018/nikitin.pdf>.

Dvanáctý pětiletý plán (1986–1990) byl vypracován bez zohlednění současného ekonomického a technologického stavu regionu. Předpokládaný růst výroby v každém z odvětví byl zpočátku nedosažitelný bez rozsáhlé průmyslové modernizace, která nebyla zajištěna přidělením rozpočtu. Jako výsledek, v roce 1986, v Doněcké oblasti, 34 % podniků nesplnilo plán na dodávky výrobků, 25 % podniků nezajistilo snížení nákladů, asi 20 % podniků umožnilo zvýšení mezd za podmínek klesající produktivity práce.⁵⁴

Změny nastaly v demografické situaci. Pokud od roku 1959 do roku 1979 počet obyvatel Donbasu vzrostl z 6,7 mil lidí až na 8 mil lidí, tj. téměř o 20 %, pak v příštích deseti letech, od roku 1979 do roku 1989, počet obyvatel vzrostl pouze o 3 % (celkem

⁵³ SARŽAN, A. Rozvoj metalurgie na Donbasu v 40.-80. letech 20. století. Vědecký časopis Historické a politické výzkumy. Donetsk: DNU, 2002, 1(9), ss. 153-161. Dostupné z WWW: <http://ea.donntu.org:8080/jspui/bitstream/123456789/28555/1/Саржан_11.PDF>. ISSN 2518/1521. s. 147.

⁵⁴ NIKITIN, D. Sociálně-ekonomický vývoj Donbasu, 1940-1980. *Magistra Vitae*. 2018, 1(1), ss. 32-38. Dostupné z WWW: <http://magistravitaejournal.ru/images/1_2018/nikitin.pdf>.

8,06 mil lidí).⁵⁵ Uzavření šachet a zhoršení ekonomických ukazatelů podniků vedlo k začátku vyhlídování malých měst. Ve skutečnosti na počátku 90. let. v regionu byly vyčerpány vnitřní i vnější příležitosti pro zvyšování počtu obyvatel.

Analýza sociálně-ekonomického rozvoje Donbasu ve 40.-80. letech 20. století. umožňuje vyvodit řadu závěrů. Během období realizace předválečných pětiletých plánů v regionu byl vytvořen silný průmyslový komplex, jehož hlavními odvětvími byla těžba uhlí, hutnictví a strojírenství. Od roku 1940 poskytovaly podniky Doněcké pánve 51,5 % těžby uhlí celého SSSR⁵⁶, což z něj učinilo nejvýznamnější zdrojovou základnu palivových energetických a metalurgických komplexů evropské části SSSR. Poválečná obnova průmyslu upevnila úzkou specializaci regionu v těžbě uhlí, hutnictví železa a těžkém strojírenství, které se vyvinulo během industrializace. Současně byla většina podniků obnovena do předválečného stavu a nebyla modernizována, což dlouhodobě zachovalo zastaralé technologie s nízkou účinností. Politika aktivně prosazovaná státem při stimulaci pracovní migrace spolu s budováním nových a rozšiřováním stávajících podniků umožnila dosáhnout v 50. a 60. letech vysoké tempo růstu průmyslové výroby.

4.4.2 Ekonomické škody způsobené nepřátelskými událostmi z roku 2014

Předkonfliktní podmínky hospodářského růstu na východě Ukrajiny byly příznivé, zejména v regionech Luganska a Doněcka. V těchto oblastech byla soustředěna většina uhelných, hutních, kokschemických, chemických a strojírenských podniků, které zaměstnávaly značný počet vysoce kvalifikovaných pracovníků. Regiony Lugansk a Doněck zaujímají před konfliktem 9 % území Ukrajiny, vyprodukovaly 25 % průmyslových a 8 % zemědělských produktů na Ukrajině a tyto dva regiony představovaly 23–27 % celkového vývozu Ukrajiny. Příznivá byla také geografická poloha zásob surovin, materiálů a trhů; tedy produkty, diverzifikovaný průmysl, rozvinutá dopravní infrastruktura, komunikace, vysoká hustota obyvatelstva rozlišovaly regiony Lugansk a Doněck jako jeden z ekonomicky nejvyvinutějších regionů Ukrajiny.

⁵⁵ SHABELNIKOV, I. Urbanizační procesy na Donbasu, 50-80. leta 20. století. *Vestnik DNU*. Donetsk: DNU, 2017, 4(1), ss. 5–11. Dostupné z WWW: <<https://elibrary.ru/contents.asp?id=34829986>>. ISSN 3237-1466.

⁵⁶ NIKITIN, Dmitriy. Social and economic development of Donbass in the 1940-1980s. Chelyabinsk: Centre of the intellectual services Encyklopedia, 2018, 1, ss. 32-38. ISSN 2542-0275. Dostupné z WWW: <<https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-ekonomicheskoe-razvitie-donbassa-v-1940-1980-h-gg>>. S. 32.

Podle MMF se v roce 2014 ukrajinská ekonomika snížila o 7-7,5 %, především kvůli konfliktu na východě.⁵⁷ Před zahájením vojenského konfliktu na východě země se Donecké a Luganské oblasti podílely na tvorbě HDP Ukrajiny asi 25 %.⁵⁸ Podle jiných zdrojů, v době míru, Donbas se podílel 16 % na ukrajinském HDP a 27 % na vývozu⁵⁹.

V průběhu nepřátelských akcí roku 2014 byly nejvíce zasaženy odvětví, jejichž hlavní potenciál je soustředěn na východě země: výroba koksu a rafinovaných ropných produktů, chemických výrobků, hutních výrobků, strojírenských výrobků. Průmyslová výroba v Doněckém regionu v září 2014 poklesla v porovnání s předchozím rokem o 59,5 %, v oblasti Luganské oblasti – o 85 %. Těžba uhlí na Ukrajině v září 2014 se v porovnání s předchozím rokem snížila o polovinu, přičemž největší pokles byl zaznamenán v Doněcké oblasti.⁶⁰

69 z 93 uhelných šachet a sedm metalurgických závodů zastavilo svou práci v regionu. Produkce potravin klesla o 25-30 %. OSN v roce 2017 oznámila ve zprávě Radě bezpečnosti OSN potravinovou krizi v regionech Doněck a Lugansk: podle jejích údajů bylo přibližně 26 % lidí z oblastí, které nejsou kontrolovány vládou, a 15 % populace kontrolovaných oblastí v regionu cítí mírný nebo vážný nedostatek jídla.⁶¹ Lidé žijící na území DLR / LLR mají omezený přístup k řadě potravinářských výrobků, především masných výrobků, a to vzhledem k velkým minovým plochám na zemědělské půdě.

Zničení infrastruktury a civilních objektů

Podle OSN, od září 2014, v důsledku konfliktu, infrastruktura obou regionů utrpěla škody v celkové výši 440 milionů dolarů. Téměř 2000 budov bylo zničeno, v Doněcku přestalo provozovat více než 70 % podniků (mnohé z nich byly šachty, které dodávaly uhlí podnikům a elektrárnám v dalších regionech Ukrajiny). Některé továrny

⁵⁷ UNIAN. Podle odhadů MMF loni poklesla ekonomika Ukrajiny o 7–7,5%. *FI.news*. [online]. 12.2.2015. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://news.finance.ua/ru/news/-/344543/po-podschetam-mvf-ekonomika-ukrainy-v-proshlom-godu-upala-na-7-7-5>>.

⁵⁸ KHANDOZHKO, Yulia. Továrny nefungují: jak podniky východní Ukrajiny trpěly válkou. . [online]. 10.11.2014. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://www.forbes.ru/sobytiya-photogallery/obshchestvo/272595-zavody-stoyat-kak-postradali-ot-voiny-predpriyatiya-vostoka?photo=1>>.

⁵⁹ SAMAEVA, Yulia, IVCHENKO, Roman. Průmysl Donbasu: váleční ztráty. *Zn.ua*. [online]. 11.07.2014. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://zn.ua/promyshliennost/promyshlennost-donbassa-voennye-poteri-.html>>.

⁶⁰ KHANDOZHKO, tamtéž.

⁶¹ SHRAMKO, tamtéž.

trpěly přímo ostřelováním, někteří ztratili svou infrastrukturu a byli zbaveni energie: během bojů byly zničeny železniční tratě a elektrické vedení bylo poškozeno.⁶²

Od začátku září 2014 bylo v Luganské oblasti poškozeno a zničeno více než 3 700 objektů (123 z nich má společnou formu vlastnictví, 57 je majetkem státu, 3 616 – soukromé objekty). Bylo vážně poškozeno 123 bytových zařízení, 3311 elektřiny, 21 zdravotnických zařízení, 65 škol všeobecného vzdělávání a tělesná a sportovní zařízení, 74 objektů infrastruktury silniční dopravy a 65 průmyslových zařízení.⁶³

Konflikt vážně ohrozil systém zdravotní péče. Podle Světové zdravotnické organizace bylo od začátku září 2014 v oblasti konfliktu zcela vyřazeno z provozu 32 zdravotnických zařízení, 17 nemocnic bylo poškozeno v důsledku ostřelování, ale pokračovalo v provozu, přibližně 70 % zdravotnického personálu bylo nuceno opustit zóny konfliktů. V důsledku toho bylo mnoho dětí, těhotných žen a zraněných odepřeno odpovídajícímu přístupu ke zdravotnickým službám.⁶⁴

Podle odborníků bylo na podzim 2014 na Donbasu zničeno 30 mostů, 4 585 bytových domů, tisíc kilometrů silnic, poškozeno 58 tepelných elektráren, mnoho zařízení pro rozvod vody, plynu, tepla a elektřiny, vzdělávacích zařízení, komerčních zařízení atd.⁶⁵

Ekonomická blokáda

Na konci roku 2014 byly regiony Lugansk a Doněck rozděleny na území kontrolované vládou a na území, které není kontrolováno vládou. To negativně ovlivnilo celkovou sociálně-ekonomickou situaci, komplexní infrastrukturu (včetně dodávek elektřiny a systémů zásobování vodou), komunikaci a dostupnost návštěv těchto regionů, jakož i přístup k sociální pomoci.

⁶² KHANDOZHKO, tamtéž.

⁶³ SHRAMKO, tamtéž.

⁶⁴ OSN. Boje na východě Ukrajiny řešily vážný úder do národního systému zdravotní péče. *Noviny OSN*. [online]. 9.9.2014. [cit. 2019-3-5]. Dostupné z WWW: <https://news.un.org/ru/story/2014/09/1248891#.VA_LmcJ_sYw>. GRIGORJEV, M. Obyčejný fašizmus. Moskva: Kučkové pole, 2016. Dostupné z WWW: <https://www.oprf.ru/files/1_2016dok/kniga_grigoriev_obiknovenniy_fashizm28032016.pdf>.

⁶⁵ POLUNIN, Andrey. Jak zastavit Donbas? *Svobodná pressa*. [online]. 19.11.2014. [cit. 2019-3-5]. Dostupné z WWW: <<https://svpressa.ru/economy/article/104536/>>.

Od 1. prosince 2014 ukrajinské orgány zavedly přísná opatření na „stabilizaci sociálně-ekonomické situace v regionu“ proti nekontrolovaným územím DLR a LLR, což ve skutečnosti znamenalo vytvoření finanční a ekonomické blokády. Zastaveno bylo zejména vyplácení důchodů a sociálních dávek obyvatelům těchto území a mzdy zaměstnancům rozpočtových institucí (zdravotnictví, školství, energetické podniky). Kabinet ministrů Ukrajiny nařídil evakuaci rozpočtových institucí, podniků a organizací z oblastí mimo kontrolu Kyjeva do regionů Donbas do 1. prosince. Pro zachování práva na mzdu museli zaměstnanci rozpočtových institucí odejít z území společně s evakuovanými státními institucemi.

Do konce roku 2014 přestaly v Donbasu pracovat největší státní podniky Oschadbank a ukrajinské železnice (Ukrzaliznytsya). Oschadbank byla jediná ukrajinská banka působící na územích, které nejsou kontrolovány Kyjevem v Doněcké a Luganské oblastech. Nicméně na konci r. 2014 banka oznámila převod Doneckých a Luganských poboček do Kramatorsku a Severodonetsku. Drtivá většina ukrajinských bank přestala pracovat na územích nekontrolovaných Kyjevem ještě v letě 2014.

Vstup a výstup z oblasti ATO na území kontrolované ukrajinskými orgány se provádí pouze prostřednictvím kontrolních stanovišť, a to pouze s průkazy vydanými „koordináčními skupinami“. Po zavedení přístupového systému měli mnozí obyvatelé další problémy s překračováním ukrajinských kontrolních stanovišť a přijímáním sociálních dávek.

V červnu 2015 byl uložen zákaz přepravy přes vymezenou hranici paliva (benzín a plyn), potravin a léků, které nejsou určeny pro osobní potřebu (s výjimkou humanitární pomoci).

4.4.3 Donbas v moderní době

Rozvoj území kontrolovaných vládou

V Doněcké oblasti, v souvislosti s rozdělením, byly zničeny železniční sítě (důvod pro zvýšení přepravních nákladů obyvatel). Různé energetické infrastruktury, mnoho podniků, zejména v těžkém průmyslu, bylo nuceno snížit, pozastavit nebo ukončit výrobní procesy. Před konfliktem se Doněcká oblast nacházela ve všech hlavních ekonomických ukazatelích nad průměrem Ukrajiny (například hrubý regionální produkt (GRP), hrubá přidaná hodnota (HPH), obrat, vývoz / dovoz, investice, příjmy

domácností), zatímco Luhanská oblast obsadila střední pozici na Ukrajině. Nicméně, do roku 2015, území kontrolované vládou v Doněcké oblasti zaujalo pozici pod celostátním průměrem podle všech ukazatelů, zatímco území kontrolované vládou v Luhanské oblasti se ještě více snížilo ve všech ukazatelích a v současnosti patří mezi nejchudší regiony Ukrajiny.

Doněcké a Luhanské oblasti byly poslední (24. a 25. místa) ve všeukrajinském průzkumu regionů podle sociálně-ekonomického rozvoje.⁶⁶ Bylo to hlášeno tiskovou službou Ministerstva pro místní rozvoj, stavebnictví a bydlení a komunální služby Ukrajiny. Ministerstvo konstatovalo, že na základě statistik byly jednotlivé oblasti hodnoceny, a to podle 64 kritérií a ve 12 směrech, včetně ekonomické a sociální soudržnosti, investiční atraktivity, rozvoje podnikání, kvality služeb ve vzdělávání a zdravotnictví atd. Nejhorší situace v Doněckém regionu je v oblasti rozvoje malých a středních podniků, energetické účinnosti a kvality životního prostředí. Také Doněck se stal předposledním z hlediska ekonomické a sociální soudržnosti. Nejvyšší hodnocení a 7. místo v ratingu získala oblast podle hodnocení její finanční soběstačnosti. Toho bylo dosaženo díky růstu příjmů místních rozpočtů. Rozvoj infrastruktury v regionu Doněck byl zařazen na 10. místo.

Ratingové indikátory jsou ukazateli efektivnosti manažerských rozhodnutí na centrální a lokální úrovni. Výsledky ratingu by měly být použity při stanovení priorit a strategického plánování rozvoje regionů a zvýšení jejich konkurenceschopnosti.

Rozvoj území nekontrolovaných vládou – DLR

Co se týká rozvoje území nekontrolovaných vládou – DLR a LLR, začínají se pomalu rozvíjet: Ministerstvo hospodářského rozvoje DLR⁶⁷ tedy konstatovalo, že v roce 2018 došlo ve srovnání s rokem 2017 k dvojnásobnému zvýšení objemu prodaných průmyslových výrobků ve městech: Debalcevo, Gorlovka, Enakievo, Zhdanovka, Makejevka, v okrese Starobeshevsky, v okrese Telmanovsky. Například v okrese Starobeshevsky vzrostla produkce vápence a dalších vápencových materiálů o 3,5krát, v

⁶⁶ VČASNO. Donbas – outsider z hlediska úrovně sociálně-ekonomického rozvoje na Ukrajině. Doněcké noviny. [online]. 25.5.2017. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.dnews.dn.ua/news/611170>>.

⁶⁷ RÁDA MINISTRŮ DLR. V republice je zaregistrovaný růst řady sociálně-ekonomických ukazatelů. *Oficiální web Rady ministrů DLR*. [online]. 15.3.2019. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z WWW: <<http://smdnr.ru/v-respublike-zafiksirovan-rost-ryada-socialno-ekonomicheskix-pokazatelej/>>.

Šakhtarsku v prosinci 2018 bylo těženo o 93 % více uhlí než v prosinci 2017. Ve srovnání s rokem 2017 se v DLR zvýšil prodej hospodářských zvířat a masa, vajec, mléka, slunečnicového oleje.

Ministerstvo hospodářského rozvoje uvedlo, že ve sledovaném období byl v DLR pozorován nárůst komoditního obratu na spotřebitelském trhu. Tržby z prodeje tuzemských výrobků se oproti roku 2017 zvýšily téměř o dvakrát. Vývoj oblasti obchodu, restauračních zařízení a služeb je také charakterizován pozitivní dynamikou.

V rámci stavebních prací byl pozorován významný nárůst jejich objemů, zejména v okresech New Azov a Starobeshevsky.

K 1. lednu 2019 byl na trhu práce zaznamenán pozitivní trend. Počet uchazečů o zaměstnání a registrovaných v městských a okresních centrech zaměstnanosti DLR se snížil. Největší pokles byl zaznamenán v Yasinovataya – o 27 %. Současně vzrostl počet zaměstnaných osob.

Rozvoj území nekontrolovaných vládou – LLR

Podle statistik LLR se republice v poslední době začalo dařit více z hlediska objemu výroby a prodeje.

Rada ministrů LLR vydala usnesení o změnách dočasného postupu pro regulaci a kontrolu cen potravin a definovala seznam sociálně významných potravinářských výrobků, pro které jsou stanoveny minimální a maximální přípustné ceny.⁶⁸

Zemědělské podniky LLR v březnu 2019 ve srovnání se stejným obdobím roku 2018 zvýšily objem produkce masa o 55 %, mléka o 98 %, vajec – o 95 %. Zvláště efektivně pracoval státní zemědělský holding: během tohoto období vyrobil třikrát více masa než v roce 2018.⁶⁹

⁶⁸ RÁDA MINISTRŮ LLR. Rada ministrů stanovila minimální a maximální ceny na sociálně významné potravinářské výrobky. *Oficiální web Rady ministrů LLR*. [online]. 19.3.2019. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z WWW: <<https://sovminlnr.ru/novosti/18543-sovet-ministrov-ustanovil-minimalnye-i-maksimalnye-ceny-na-socialno-znachimye-prodovary.html>>.

⁶⁹ RÁDA MINISTRŮ LLR. Agroformace LLR na 55% zvýšily objem produkce masa. *Oficiální web Rady ministrů LLR*. [online]. 19.3.2019. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z WWW: <<https://sovminlnr.ru/novosti/18544-agroformirovaniya-lnr-na-55-velichili-obem-proizvodstva-myasa.html>>.

LLR hodlá vyvinout program pro výstavbu sociálního bydlení, který nahradí finální projekty „100 domů“, „2000“ a „2000+“. Hlavním úkolem je vytvořit program, který by každému, kdo potřebuje bydlení, poskytl to. V LLR je mnoho lidí z postižených území, kteří stále žijí na kolejích. Projekt bude představovat velké finanční náklady, avšak na území Donbasu jsou všechny nerostné suroviny, které nyní musí být jednoduše organizovány a použity. Na území je možná výroba téměř všech stavebních materiálů. Vytvoří to nová pracovní místa, podpoří růst ekonomiky.⁷⁰

⁷⁰ RÁDA MINISTRŮ LLR. Vláda začala pracovat nad novým programem pro výstavbu sociálního bydlení. *Oficiální web Rady ministrů LLR*. [online]. 2019. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z WWW: <<https://sovminlr.ru/novosti/5884-pravitelstvo-nachalo-rabotu-nad-novoy-programmoy-stroitelstva-socialnogo-zhilya.html>>.

5 Shrnutí a výsledky

Ukrajina je země, která po pádu SSSR získala jednu z nejbohatších základů zdrojů mezi post-sovětskými zeměmi: práci, průmysl, půdu, infrastrukturu, přístavy. Hlavním problémem však bylo efektivní řízení těchto zdrojů. V 90. letech a dodnes se do popředí vždy dostávají konflikty elit v zemi, politické události, stejně jako korupce, která brání rozvoji demokratické společnosti v zemi, a také vede k nedůvěře lidí k moci.

Populace na Ukrajině nežila v podmínkách úspěšného nebo přinejmenším stabilního ekonomického rozvoje, který by mohl pozitivně ovlivnit její vyhlídky do budoucnosti, proto byla a je emigrace ze země velmi vysoká, a to jak z Východu, tak i ze Západu. Problém se zejména ztěžuje tím, že emigrace není kontrolována a ani dokonce není spolehlivě měřena.

Sociální struktura společnosti na Ukrajině je úzce spjata s hospodářským a politickým rozvojem země. V následující tabulce jsou vymezena tři hlavní krizová období v historii nezávislé Ukrajiny, spojené s určitými politickými, ekonomickými a sociálními událostmi.

Tab. 11: Vymezení politických krizí, jejich sociálně-ekonomických východisek a dopadů na Ukrajině

Období krize	Sociálně-ekonomická situace	Dopady a výsledky
1993-1994	Sociálně-ekonomická krize: propad průmyslové výroby, hyperinflace	Významná krize, které vedla k předběžným prezidentským volbám
2003-2004	Přehřátí ekonomiky před začátkem globální hospodářské krize	Významná krize, která vedla ke konstituční reformě, tvorbě právních základů pro opakované volby
2013-2014	Deprese po hluboké světové krizi, která stabilizovala ekonomiku a zformovala podmínky pro další ekonomický rozvoj	Významná krize, která vedla k opozičním požadavkům, předčasné volby

Zdroj: vlastní zpracování.

Dynamika struktury ukrajinské ekonomiky v současné době neodpovídá obecným principům vyspělých ekonomik světa, které spočívají v nárůstu podílu high-tech zpracovatelského průmyslu, telekomunikací, finančních a podnikatelských služeb a sociálně orientovaných ekonomických aktivit. Místo toho je na Ukrajině vytvářena neefektivní struktura ekonomiky s vysokou zdrojovou a energetickou náročností výroby, nadměrným rozsáhlým rozvojem těžby, a zároveň nízkou rentabilitou těžby. Nízká

úroveň výzkumu a inovací, zaostávající infrastruktura, neefektivní fungování jednotlivých odvětví představují zásadní problémy ekonomického rozvoje Ukrajiny.

Ze zkoumání **sociálních problémů**, které dnes nejvíce znepokojují ukrajinské obyvatelstvo, je možné vymezit následující hlavní problémy:

- válečný konflikt na Donbasu,
- nízké mzdy a důchody,
- zvyšování cen na základní produkty a komunálních poplatků, inflace,
- nezaměstnanost (zejména nedobrovolná nezaměstnanost mládeže) nedostatečná sociální ochrana.

Kromě výše uvedených problémů, které byly zohledněny v sociologických výzkumech, na Ukrajině existuje řada dalších problémů, které mají vazby na sociální, ekonomické a politické prostředí, jsou zhoršeny konfliktem na Donbasu. Jedná se například o demografickou krizi (vysoká úmrtnost, vysoká migrace, neregistrovaná migrace), nedokonalý systém vzdělávání a sociální podpory, etnické konflikty (např. status ruského jazyku) atd.

Ze zkoumání **dopadů konfliktů na Donbasu** je možné vymezit následující hlavní ekonomické, sociální a humanitární problémy:

- uprchlíci a oběti války,
- porušení socioekonomických práv,
- minové nebezpečí,
- ekonomické škody, zničení infrastruktury a civilních objektů, ekonomická blokáda.

Ozbrojený konflikt na východě Ukrajiny vedl k smrti tisíců civilistů, zničení civilní infrastruktury a systémů podpory života osad, úbytku životní úrovně obyvatelstva, obrovskému přílivu uprchlíků a vnitřně vysídlených osob a rozsáhlému porušování základních lidských práv. Kromě toho došlo k významným ekonomickým důsledcům, migrací obyvatelstva, zvýšení minové nebezpečí na rozlehlém území.

Názory obyvatel Ukrajiny na možné cesty řešení situace

I přes vysokou míru napětí ve společnosti poměrná většina občanů stále nepodporuje radikální (například znovuzvolení, blokování atd.), ale konstruktivní cesty řešení krize. 44 % lidí se domnívá, že uskutečňování vyšetřování trestných činů v nejvyšších úrovních vlády je nejvhodnější cestou pro snížení napětí v území. 37 % lidí věří, že realizace projektů zaměřených na zlepšení finanční situace a životních podmínek lidí může snížit napětí. 35 % věří, že v Donbasu je potřeba realizovat skutečný pokrok – ukončení bojových akcí, propuštění vězňů.

Dalších 20 % dotázaných odpovědělo, že snížení úrovně napětí ve společnosti bude schopno přilákat lidi k veřejné kontrole činností orgánů. Podle průzkumu mezi způsoby řešení problému Donbasu většina respondentů podporuje mírové iniciativy k vyřešení situace, z toho 32 % respondentů je pro zastavení nepřátelských akcí a uznání dočasně obsazených území, nekontrolovaných Kyjevem.

21 % respondentů se vyslovilo pro to, aby se nekontrolovaná území získala federální statut. 8 % podporuje oddělení těchto území od Ukrajiny. Téměř každý pátý respondent (18 %) nerozhodl o odpovědi. Současně se 21 % respondentů domnívá, že je nutné pokračovat v boji „až do úplného obnovení ukrajinské vlády na okupovaných územích“. Jak poznamenali sociologové, většina z nich se nachází na západě a v centru Ukrajiny, avšak v těchto regionech jako i v celku také převažují příznivci mírového řešení problému na Donbasu.⁷¹

⁷¹ RIAN. Výsledky šetření. Hlavní problémy Ukrajiny: válka, mzdy, poplatky. *RIAN noviny. Ukrajina*. [online]. RIAN, 22.2.2018. [cit. 2018-10-17]. Dostupné z WWW: <<https://rian.com.ua/analytics/20180222/1032600466/po-sledam-oprosa-glavnye-problemy-ukraine.html>>.

6 Závěr

Cílem diplomové práce bylo vyjádřit ekonomické důsledky sociálních problémů na Ukrajině. Hlavním cílem práce bylo vyhodnocení aktuálního stavu vybraných makroekonomických ukazatelů, a to v širším sociálním, politickém a demografickém kontextu. Dílčím cílem práce bylo charakterizovat ekonomické důsledky, způsobených konfliktem v Doněcké uhelné pánvi, respektive Donbasu.

Na základě provedené analýzy poznatků je možné tvrdit, že současná situace na Ukrajině má hluboké kořeny v sociálních, ekonomických, politických a demografických přeměnách země. V rámci sociálně-ekonomické analýzy Donbasu v době Sovětského svazu a v době získání Ukrajinou nezávislosti byly odhaleny faktory, které podmínily rozvoj a následný úpadek této průmyslové zóny. Byly odhaleny politické konflikty elit v 90. leta, které posloužily začátkem dnešního konfliktu. Sociálně-ekonomická analýza Ukrajiny od začátku 90. leta a dodnes umožnila zhodnotit výchozí situaci před konfliktem. V rámci analýzy sociálních a demografických faktorů prostředí byly identifikovány významné problémy – např. vysoká míra úmrtnosti, migrace, přestěhování, tlak na systém sociální podpory z důvodu vnitrostátní migrace a vysoké nezaměstnanosti apod. Byla nastíněna problematika postavení ruského a ukrajinského jazyku ve společnosti, nedokonalost vzdělávacího systému. Všechny tyto předpoklady tvoří základ pro vypuknutí a dlouhou dobu trvání konfliktu v současné době.

Z analýzy sociologických průzkumu ukrajinské populace bylo zjištěno, že konflikt na Donbase je hodnocen jako velmi významný problém pro celou Ukrajinu, avšak z osobního pohledu většiny obyvatel je tento problém méně významný než řada socio-ekonomických faktorů (výše mezd a důchodů, nezaměstnanost, vysoké ceny apod.). Bylo zjištěno, že názory občanů na konflikt na Donbasu se liší, a to v rámci jednotlivých skupin (např. občané z východní a jižní / západní a centrální části Ukrajiny, občané, kteří v domácnosti mluví rusky / ukrajinsky, muži / ženy). Rozdíly ovšem nejsou při hodnocení významu sociálních problémů z osobního hlediska: v průměru všichni skupiny obyvatel mají stejné názory. Většina lidí na Ukrajině i přes vysokou míru napětí ve společnosti nepodporuje radikální, ale konstruktivní cesty řešení krize.

Z dalších podstatných výsledků práce je možné uvést vymezení hlavních **sociálních problémů**, jimiž jsou válečný konflikt na Donbasu, nízké mzdy a důchody, zvyšování cen na základní produkty a komunálních poplatků, inflace, nezaměstnanost

(zejména nedobrovolná nezaměstnanost mládeže), nedostatečná sociální ochrana. Bylo také zjištěno, že hlavními dopady sociálních problémů a válečného konfliktu **na Donbasu** jsou: uprchlíci a oběti války, porušení socioekonomických práv, minové nebezpečí, ekonomické škody, zničení infrastruktury a civilních objektů, ekonomická blokáda.

Výsledky práce přináší účelový pohled na aktuální situaci na Ukrajině a předpoklady její vývoje. Vlastním přínosem práce je zhodnocení ekonomické situace na Ukrajině v širším kontextu. To znamená, že jednotlivé ekonomické ukazatele nejsou jenom sledovány a okomentovány, ale jsou hledány příčiny ekonomických jevů v sociálním, politickém a demografickém prostředí, v historických předpokladech.

7 Seznam použitých zdrojů

- AMOSHA, A., BOLSHAKOV, V., MINAEV, A. Ukraine's Metallurgy: Modern Challenges and Perspectives of Its Development. Donetsk: Inst. of Industry's Economy of the NASU, 2013. Dostupné z WWW: <<https://www.twirpx.com/file/1417038/>>.
- ANTIPOVIČ, Alexey, SKUPINA RATING cit. TUMANOV, Vadim. Sociální problémy se znepokojují Ukrajinci více než konflikt na Donbasu. *Gorod M.* [online]. 24.2.2018. [cit. 2019-3-3]. Dostupné z WWW: <http://www.gorod-m.zp.ua/ukraina/social_nye_problemy_ukraincev_perevesili_konflikt_na_donbasse/>.
- BOJKO, O. Reprezentace sociálních problémů v ruských médiích 90. let. *Sociologie masových komunikací.* [online]. 2002. [cit. 2019-2-1]. Dostupné z WWW: <<http://ecsocman.hse.ru/data/312/877/1216/015.BOIKO.pdf>>.
- COUNTRYMETERS. Měření obyvatelstva Ukrajiny. [online]. Country meters, 2018. [cit. 2018-10-01]. Dostupné z WWW: <<https://countrymeters.info/ru/Ukraine>>.
- DELTAKREDIT. Stipendium na Ukrajině v roce 2018 – výše, kdy jsou výplaty a kdy bude zvýšení? *Delta kredit.* [online]. 6.7.2018. [cit. 2018-10-12]. Dostupné z WWW: <<https://deltabank-online.com.ua/stipendiya-v-ukraine-razmer-kogda-vyplachivayut-i-kogda-povysyat/>>.
- DKS Ukrajiny. Výkony státního rozpočtu Ukrajiny, příjmy a výdaje. *Státní rozpočtová služba Ukrajiny.* [online]. 2019. [cit. 2019-3-2]. Dostupné z WWW: <<https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/monitoring-nadhodzhen-do-byudzhativ-ta-fondiv>>.
- FOND EFEKTIVNÍ ŘÍZENÍ. *Průzkum Systém vysokoškolského vzdělávání na Ukrajině: kvantita, která neznamena kvalitu.* [online]. Fond Efektivní řízení, project Competitive Ukraine, 2011. [cit. 2018-10-2]. Dostupné z WWW: <<http://www.feg.org.ua/docs/sistema.pdf>>.
- GAŠKOV, Igor a Andrej VESELOV. Na krvi a lži: jak se rodila nová ukrajinská vláda (video). *Sputnik.* [online]. 21.2.2018. [cit. 2018-10-11]. Dostupné z WWW: <<https://cz.sputniknews.com/svet/201802216833883-ukrajina-majdan-vlada-krev-lez/>>.

- GRIGORIEV, L., GOLYASHOV, A., BURYAK, E. Sociálně-ekonomická krize na Ukrajině. [online]. Moskva: Analytické centrum při Vládě RF, 2014. [cit. 2019-1-7]. Dostupné z WWW: <<http://ac.gov.ru/files/publication/a/3586.pdf>>.
- GRIGORJEV, M. Obyčejný fašismus. Moskva: Kučkové pole, 2016. Dostupné z WWW: <https://www.oprf.ru/files/1_2016dok/kniga_grigoriev_obiknovenniy_fashizm28032016.pdf>.
- GUŽVA, Igor. Od kompromisu k válce. *Strana.ua*. [online]. Strana.ua, 19.11.2017. [cit. 2018-10-7]. Dostupné z WWW: <<https://strana.ua/articles/istorii/105724-istorija-ukrainy-ot-1991-do-2017-hoda.html>>.
- JUREČKA, Václav. *Makroekonomie*. 2., akt. vydání. Praha: Grada Publishing a.s., 2013. 352 s. ISBN 978-80-247-4386-8.
- KHANDOZHKO, Yulia. Továrny nefungují: jak podniky východní Ukrajiny trpěly válkou. . [online]. 10.11.2014. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://www.forbes.ru/sobytiya-photogallery/obshchestvo/272595-zavody-stoyat-kak-postradali-ot-voiny-predpriyatiya-vostoka?photo=1>>.
- KHMELEKO, Vladimír. Ethno-Linguistic Structure of Ukraine: Regional Features and Tendencies of Changes During Independence. *Kyjivský mezinárodní sociologický institut*. [online]. 2004. 19 s. [cit. 2018-10-11]. Dostupné z WWW: <http://www.kiis.com.ua/materials/articles_HVE/16_linguaethnical.pdf>.
- KOMMERSANT. K problému na Donbasu přistupují mírové. *Kommersant*. [online]. 21.9.2017. [cit. 2018-10-15]. Dostupné z WWW: <https://www.kommersant.ru/doc/3416307?from=doc_vrez>.
- KONGRES SVIT. Sociální problémy Ukrajiny. *Kongres Svit*. [online]. 2018. [cit. 2019-3-3]. Dostupné z WWW: <http://humanright.org.ua/blogs/socyalnie_problemi>.
- KORRESPONDENT. 10 problémů ukrajinské společnosti. *Časopis Korrespondent*. [online]. 23.4.2010. [cit. 2019-3-1]. Dostupné z WWW: <<http://zhzh.info/publ/9-1-0-2163>>.
- MID RF. Zpráva MIR RF o událostech na Donbasu. *MID RF*. [online]. 24.2.2014. [cit. 2018-10-11]. Dostupné z WWW: <http://www.mid.ru/ru/foreign_policy/news/-/asset_publisher/cKNonkJE02Bw/content/id/73918>.
- MICHKOVSKAIA, Natalia, KP. Proč je Ukrajina na hranici demografické krize. *Komsomolska pravda*. [online]. 5.7.2018. [cit. 2018-10-12]. Dostupné z WWW: <<https://kp.ua/life/612000-pochemu-ukrayna-okazalas-na-hrany-demohrafycheskoi-katastrofy>>.

- NEBOZHENKO, Viktor, ZADOROZHNYI, Mikhail, ODNA RODINA. Emigrace v sbvodní Ukrajině má ohrožující charakter. *Komitet*. [online]. 2018. [cit. 2018-10-01]. Dostupné z WWW: <<http://komitet.net.ua/article/175557/>>.
- Největší země Evropy (podle plochy a obyvatelstva) v r. 2018. *TOPmíra.com*. [online]. 23.9.2018. [cit. 2018-10-01]. Dostupné z WWW: <<http://topmira.com/goroda-strany/item/246-samye-bolshie-strany-europa>>.
- NEWSONE, GONCHARENKO, Anna. Velké přestěhování Ukrajinců: kam a proč odjezdí Ukrajinci z Ukrajiny. [online]. NewsOne.ua, 1.2.2018. [cit. 2018-10-01]. Dostupné z WWW: <<https://newsone.ua/vazhno/velikoe-pereselenie-naroda-kuda-i-pochemu-uezzhajut-ukraintsy-iz-ukrainy.html>>.
- NIKITIN, Dmitriy. Social and economic development of Donbass in the 1940-1980s. Chelyabinsk: Centre of the intellectual services Encyklopedia, 2018, 1, ss. 32-38. ISSN 2542-0275. Dostupné z WWW: <<https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialno-ekonomicheskoe-razvitie-donbassa-v-1940-1980-h-gg>>.
- OSN. Boje na východě Ukrajiny řešily vážný úder do národního systému zdravotní péče. *Noviny OSN*. [online]. 9.9.2014. [cit. 2019-3-5]. Dostupné z WWW: <https://news.un.org/ru/story/2014/09/1248891#.VA_LmcJ_sYw>.
- OSN. *Report on the human rights situation in Ukraine*. [online]. 15.12.2014. [cit. 2018-10-11]. Dostupné z WWW: <https://www.ohchr.org/Documents/Countries/UA/OHCHR_eighth_report_on_Ukraine.pdf>.
- PARLAMENT UKRAJINY Population (by estimate) as of January 1, 2018. Average annual opulations in 2017. *Státní statistický výbor Ukrajiny*. [online]. Státní statistický výbor Úkrajiny, 2018. [cit. 2018-10-01]. Dostupné z WWW: <http://ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/ds/kn/kn_e/kn1217_e.html>.
- PARLAMENT UKRAJINY. Národní složení populace, státní občanství. *Všeukrajinské šetření obyvatelstva 2001*. [online]. Státní statistický výbor Ukrajiny, 2003-2004. [cit. 2018-10-12]. Dostupné z WWW: <http://2001.ukrcensus.gov.ua/rus/results/nationality_population/nationality_population1/>.
- PARLAMENT UKRAJINY. Počet správně-územních jednotek podle krajů na Ukrajině k 1. lednu 2017. *Státní statistický výbor Ukrajiny*. [online]. Státní statistický

- výbor Ukrajiny, 2018. [cit. 2018-10-01]. Dostupné z WWW: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/ds/ator/ator2017_u.htm>.
- PAVLYUK, A., POKRYSHKA, D., BELINSKA, Y. Structural Transformations in Ukraine: Preconditions for a Modernization of the Economy. Kyiv: NISS, 2012. 104 s. ISBN 978-966-554-166-0. Dostupné z WWW: <<http://www.niss.gov.ua/articles/918/>>.
- POLUNIN, Andrey. Jak zastavit Donbas? *Svobodná pressa*. [online]. 19.11.2014. [cit. 2019-3-5]. Dostupné z WWW: <<https://svpressa.ru/economy/article/104536/>>.
- PRÁVNÍ PORTÁL UKRAJINY. Získání stipendia v roce 2018: pro koho a kolik. *Právní portál Ukrajiny*. [online]. Právní portál: LawPortal, 12.6.2018. [cit. 2018-10-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.lawportal.com.ua/poluchenie-stipendii.html>>.
- PREZIDENT UKRAJINY. Část, 9, článek 133. *Ústava Ukrajiny ve znění změn podle zákonů Ukrajiny*. [online]. 2018. [cit. 2018-10-01]. Dostupné z WWW: <<https://www.president.gov.ua/ua/documents/constitution/konstituciya-ukrayini-rozdil-ix>>.
- PREZIDENT UKRAJINY. Vyhláška č. 405/2014. *Zákony Rada Ukrajiny*. [online]. 4.4.2014. [cit. 2018-10-11]. Dostupné z WWW: <<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/405/2014>>.
- RÁDA MINISTRŮ DLR. V republice je zaregistrovaný růst řady sociálně-ekonomických ukazatelů. *Oficiální web Rady ministrů DLR*. [online]. 15.3.2019. [cit. 2019-03-20]. Dostupné z WWW: <<http://smdnr.ru/v-respublike-zafiksirovan-rost-ryada-socialno-ekonomicheskix-pokazatelej/>>.
- RÁDA MINISTRŮ LLR. Agroformace LLR na 55% zvýšily objem produkce masa. *Oficiální web Rady ministrů LLR*. [online]. 19.3.2019. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z WWW: <<https://sovminlr.ru/novosti/18544-agroformirovaniya-lnr-na-55-uvelichili-obem-proizvodstva-myasa.html>>.
- RÁDA MINISTRŮ LLR. Ráda ministrů stanovila minimální a maximální ceny na sociálně významné potravinářské výrobky. *Oficiální web Rady ministrů LLR*. [online]. 19.3.2019. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z WWW: <<https://sovminlr.ru/novosti/18543-sovet-ministrov-ustanovil-minimalnye-i-maksimalnye-ceny-na-socialno-znachimye-prodtovary.html>>.
- RÁDA MINISTRŮ LLR. Vláda začala pracovat nad novým programem pro výstavbu sociálního bydlení. *Oficiální web Rady ministrů LLR*. [online]. 2019. [cit. 2019-

- 03-21]. Dostupné z WWW: <<https://sovminlnr.ru/novosti/5884-pravitelstvo-nachalo-rabotu-nad-novoy-programmoy-stroitelstva-socialnogo-zhilya.html>>.
- RADA UKRAJINY. Regiony Ukrajiny a jejich složení. *Nejvyšší Rada Ukrajiny*. [online]. Archiv, nedatováno. [cit. 2018-10-1]. Dostupné z WWW: <<https://web.archive.org/web/20100716210539/http://gska2.rada.gov.ua/pls/z7502/a002>>.
- RBC. Ruské mrazy. Rychlé vítězství na Krymu se změnilo v dlouhou válku. *RBC*. [online]. 15.12.2014. [cit. 2018-10-11]. Dostupné z WWW: <<https://www.rbc.ru/newspaper/2014/12/26/56bd476c9a7947299f72c509>>.
- RIAN. Výsledky šetření. Hlavní problémy Ukrajiny: válka, mzdy, poplatky. *RIAN noviny. Ukrajina*. [online]. RIAN, 22.2.2018. [cit. 2018-10-17]. Dostupné z WWW: <<https://rian.com.ua/analytics/20180222/1032600466/po-sledam-oprosy-glavnye-problemy-ukraine.html>>.
- SAMAEVA, Yulia, IVCHENKO, Roman. Průmysl Donbasu: váleční ztráty. *Zn.ua*. [online]. 11.07.2014. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z WWW: <https://zn.ua/promyshliennost/promyshlennost-donbassa-voennye-poteri_.html>.
- SARŽAN, A. Rozvoj metalurgie na Donbasu v 40.-80. letech 20. století. Vědecký časopis Historické a politické výzkumy. Donetsk: DNU, 2002, 1(9), ss. 153-161. Dostupné z WWW: <http://ea.donntu.org:8080/jspui/bitstream/123456789/28555/1/Саржан_11.PDF>. ISSN 2518/1521.
- SEGODNYA.UA. Obyvatelstvo Ukrajiny klesá – Gosstat. *Segodnya.ua*. [online]. ČAO Segodnya Multimedia, 18.8.2018. [cit. 2018-10-12]. Dostupné z WWW: <<https://www.segodnya.ua/ukraine/naselenie-ukrainy-sokrashchaetsya-gosstat-1163778.html>>.
- SHABELNIKOV, I. Urbanizační procesy na Donbasu, 50-80. leta 20. století. *Vestnik DNU*. Donetsk: DNU, 2017, 4(1), ss. 5–11. Dostupné z WWW: <<https://elibrary.ru/contents.asp?id=34829986>>. ISSN 3237-1466.
- SCHWAB, Klaus a kol., WEF. *The Global Competitiveness Report 2011-2012*. [online]. Geneva: World Economic Forum, 2011. [cit. 2018-10-2]. Dostupné z WWW: <http://www3.weforum.org/docs/WEF_GCR_Report_2011-12.pdf>. ISBN 978-02-95044-74-6.

- SKUPINA RATING. Dynamika společensko-politických názorů. *Rating*. [online]. 2016-2019. [cit. 2019-3-1]. Dostupné z WWW: <[http://ratinggroup.ua/ru/search/?query=ДИНАМИКА+ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ+ВЗГЛЯДОВ+В+УКРАИНЕ%3A+](http://ratinggroup.ua/ru/search/?query=ДИНАМИКА+ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИХ+ВЗГЛЯДОВ+В+УКРАИНЕ%3A+>)>.
- SKUPINA RATING. Hodnocení ohrožení a postojů vůči stannému právu na Ukrajině. *Rating*. [online]. 11.12.2018. [cit. 2019-3-1]. Dostupné z WWW: <http://ratinggroup.ua/ru/research/ukraine/ocenka_ugroz_i_otnoshenie_k_vvedeniyu_voennogo_polozheniya_v_ukraine.html>.
- SLOVO I DILO. Kam stěhují přestěhovalci na Ukrajině. *Doněcké noviny*. [online]. Doněcké noviny, 7.5.2018. [cit. 2018-10-1]. Dostupné z WWW: <<https://dnews.dn.ua/news/679650>>.
- STÁTNÍ STATISTICKÝ VÝBOR UKRAJINY. Počet a složení obyvatelstva Ukrajiny podle Všeukrajinského šetření obyvatel 2001. *Všeukrajinské šetření obyvatelstva 2001*. [online]. Státní statistický výbor Ukrajiny, 2003-2004. [cit. 2018-10-12]. Dostupné z WWW: <<http://2001.ukrcensus.gov.ua/rus/results/general/estimated/>>.
- TARUTA, Sergei. Donbass – problém nebo historická šance? *Segodnya*. [online]. ČAO Segodnya multimédia, 18.10.2017. [cit. 2018-10-01]. Dostupné z WWW: <<https://www.segodnya.ua/opinion/tarutacolumn/donbass-problema-ili-istoricheskij-shans-1064473.html>>.
- THE SCHIFT PROJECT. Energy Intensity of GDP. *The Shift Project Data Portal*. [online.] Paris, 2019. [cit. 2019-3-2]. Dostupné z WWW: <<http://www.tsp-data-portal.org/Energy-Intensity-of-GDP#tspQvChart>>.
- THE SCHIFT PROJECT. Most energy intensive countries. *The Shift Project Data Portal*. [online.] Paris, 2019. [cit. 2019-3-2]. Dostupné z WWW: <<http://www.tsp-data-portal.org/TOP-20-Energy-Intensity#tspQvChart>>.
- THE WORLD BANK. Central Government debt, total, % of GDP. *The World Bank*. [online]. 2019. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://data.worldbank.org/indicator/GC.DOD.TOTL.GD.ZS?view=chart>>.
- THE WORLD BANK. GDP (current US\$). *The World Bank*. [online]. 2019. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://data.worldbank.org/indicator/ny.gdp.mktp.cd>>.
- TIMOCHKO, N.A., PUCHKO, O.A. a kol. *Ekonomická historie*. Kyjev: KNEU, 2000. ISBN 966-574-014-8.

- TSN. Uchazeče z okupovaných území Krymu a Donbasu budou již na ukrajinské vysoké školy zjednodušeně. *TSN Ukrajina*. [online]. 26.4.2018. [cit. 2018-10-12]. Dostupné z WWW: <<https://ru.tsn.ua/ukrajina/abiturienty-iz-okkupirovannyh-kryma-i-donbassa-budut-postupat-v-ukrainskie-vuzy-po-uproschennoy-procedure-1146429.html>>.
- Ukrajina v podmínkách nezávislosti. *Ukrainian history*. [online]. Ukrainian-history, 2018. [cit. 2018-10-7]. Dostupné z WWW: <<https://ukrainian-history.jimdo.com/история-украины-2-курс/украина-в-условиях-независимости/>>.
- UKRSTAT. Objem realizované produkce ekonomických subjektů podle typů ekonomické činnosti. *UkrStat*. [online] 2019. [cit. 2019-3-2]. Dostupné z WWW: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze.htm>.
- UKRSTAT. Počet zaměstnaných osob v podnicích podle typů ekonomické činnosti, 2010-2017. *UkrStat*. [online] 2019. [cit. 2019-3-2]. Dostupné z WWW: <http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/sze.htm>.
- UKRSTAT. Regionální statistika. *Ukrstat*. [online]. [cit. 2018-10-15]. Dostupné z WWW: <https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm>.
- UKRSTAT. Regionální účty. *UkrStat*. [online]. 2019. [cit. 2019-3-2]. Dostupné z WWW: <https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm>.
- UN. Statement of the high commissioner for human rights on cooperation and assistance to Ukraine in the field of human rights. *United Nations: Human Rights*. [online]. Geneva, 12.12.2016. [cit. 2018-10-15]. Dostupné z WWW: <<https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=21015&LangID=E>>.
- UNIAN. Podle odhadů MMF loni poklesla ekonomika Ukrajiny o 7–7,5%. *FI.news*. [online]. 12.2.2015. [cit. 2019-03-01]. Dostupné z WWW: <<https://news.finance.ua/ru/news/-/344543/po-podschetam-mvf-ekonomika-ukrainy-v-proshlom-godu-upala-na-7-7-5>>.
- UNITED NATIONS. Demographic Profiles: Ukraine. *Population Division, World Population Prospects 2017*. [online]. 2017. [cit. 2018-10-12]. Dostupné z WWW: <<https://population.un.org/wpp/Graphs/DemographicProfiles/>>.
- UVKPCH. *Humanitární bulletin*. [online]. 1-30.9.2016, 13(1). [cit. 2018-10-15]. Dostupné z WWW:

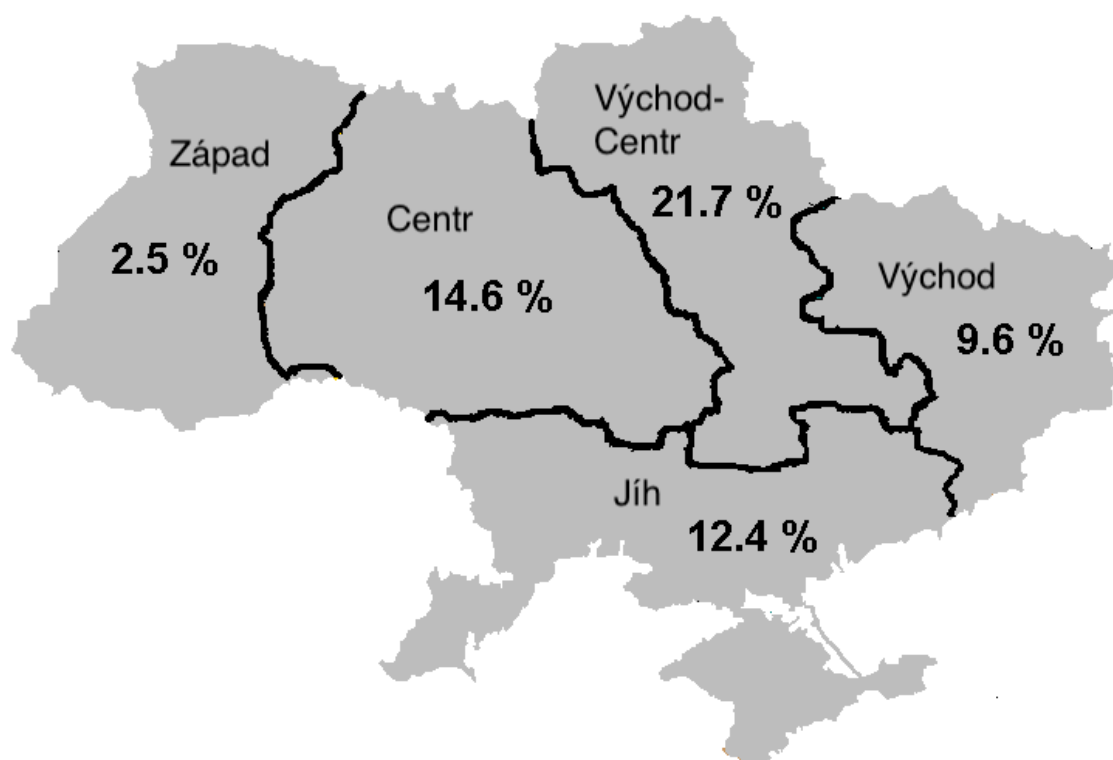
<https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/humanitarian_bulletin_issue_14_september_2016_ru.pdf>.

- VČASNO. Donbas – outsider z hlediska úrovně sociálně-ekonomického rozvoje na Ukrajině. Doněcké noviny. [online]. 25.5.2017. [cit. 2019-03-21]. Dostupné z WWW: <<https://www.dnews.dn.ua/news/611170>>.
- VORONY, V., SHULGA, V. Ukraine's Society in 1992–2013. State and Dynamics of Changes. Sociological Monitoring. Kyjiv: Inst. of Sociology of the NASU, 2013. 565 s. Dostupné z WWW: <<http://irbis-nbuv.gov.ua/ulib/item/UKR0005279>>.
- WINKLER, Jiří. *Sociální problémy moderní společnosti – příloha 1*. Nedatováno. Dostupné z WWW: <<https://is.muni.cz/osoba/1110#publikace>>.
- YASAVEEV, I. Sociální problém v sociologickém lexikonu. *Sociologická realita*. Samara: AVSU, 2006, 6(1), ss. 101-117. Dostupné z WWW: <<https://corp.fom.ru/uploads/socreal/post-146.pdf>>. ISSN 2305-7327.
- ZHMUROV, V. *Velká encyklopedie psychiatrie*. 2012. cit. *Národní psychologická encyklopedie – Vocabulary. Sociální problém*. [online]. 2019. [cit. 2019-2-1]. Dostupné z WWW: <<https://vocabulary.ru/termin/socialnaja-problema.html#item-77898>>.

8 Přílohy

Příloha A: Využití suržiku na Ukrajině, 2003	73
Příloha B: HDP na 1 osobu, regiony Ukrajiny, 2012-2016	74

Příloha A: Využití suržiku na Ukrajině, 2003

Zdroj: vlastní zpracování podle KHMELKO, Vladimír. Ethno-Linguistic Structure of Ukraine: Regional Features and Tendencies of Changes During Independence. *Kyjivský mezinárodní sociologický institut*. [online]. 2004. 19 s. [cit. 2018-10-11]. Dostupné z WWW: <http://www.kiis.com.ua/materials/articles_HVE/16_linguaethnical.pdf>..

Příloha B: HDP na 1 osobu, regiony Ukrajiny, 2012-2016

	HDP na 1 osobu				
	(reálné ceny, UAH)				
	2012	2013	2014	2015	2016
UKRAJINA	32002	33473	36904	46413	55899
Krym	22675	23595
Vinnická	20253	22303	27249	37270	46615
Volynská	19249	19817	23218	30387	34310
Dnepropetrovská	44650	46333	53749	65897	75396
Donecká	38907	37830	27771	26864	32318
Žitomirská	19551	20286	23678	30698	38520
Zaharpatská	17088	17044	19170	22989	25727
Zaporožská	30656	30526	37251	50609	59729
Ivano-Frankovská	23379	24022	27232	33170	37220
Kyjivská	40483	39988	46058	60109	74216
Kyrovogradská	22082	25533	29223	39356	47469
Luganská	25950	24514	14079	10778	14251
Lvovská	24387	24937	28731	37338	45319
Nikolajevská	24838	27355	30357	41501	50091
Odesská	27070	29118	31268	41682	50159
Poltavská	38424	39962	48040	66390	81145
Rovenská	18860	19003	24762	30350	33958
Sumská	21722	23517	26943	37170	41741
Ternopolská	16644	16819	20228	24963	29247
Kharkovská	29972	31128	35328	45816	57150
Khersonská	17910	19311	21725	30246	36585
Khmelnická	19920	20165	24662	31660	37881
Čerkasská	24558	26168	30628	40759	48025
Černovecká	14529	15154	16552	20338	23365
Černigovská	22096	22603	26530	35196	41726
Hl. m. Kyjiv	97429	109402	124163	155904	191736
m. Sevastopol	25872	28765

Zdroj: UKRSTAT. Regionální statistika. *Ukrstat*. [online]. [cit. 2018-10-15]. Dostupné z WWW: <https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm>.